

JO BONASTRE

Jornal de la còla 2016-2017 dels calandrins Aprene 1
Setembre de 2016 - N° 1

Agenda cultural : De mancar pas !

17 de setembre	Concèrt a gratís a la basilica Nòstra Dòna de Marceile : Cants amb Terra Maïre e Gesppe e dansa amb Lou Ramelet Moundi. Estanquet e pichòta restauracion al benefici de l'Escòla Calandreta Limosanca. <i>Limós</i>
17 de setembre	A l'ocasion de las Jornadas del Patrimòni, lo CIRDÒC organiza un talhièr cosina per vos invitar a partejar vòstre eiretatge familial. <i>Besièrs</i>
24 de setembre	Festenal per mainatges : Los graussells (« Les petits cailloux »). Espectacles e talhièrs divèrses. 6€ l'intrada, al benefici de l'Escòla Calandreta. <i>Albi</i>
24 de setembre	A l'ocasion de la tampadura de « Fai virar », concèrt a gratís de Mauresca a 8000 del ser. Café Calandreta convivial a 10000 del matin. <i>Pesenàs (Plaça Gambeta)</i>

Simon Brändli Barbança

Beneset Combet
'Zet

Bonastre e simbolisme

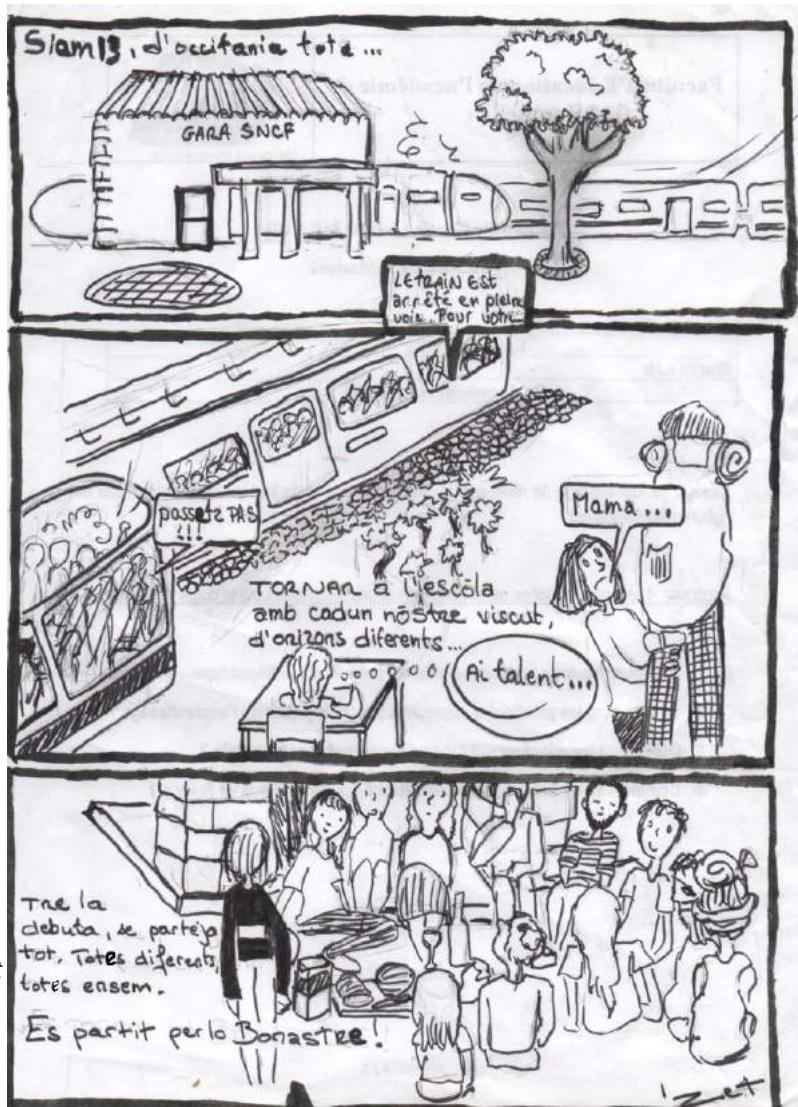
Sèm 13. Femnas, òmes, parents, escolans, calandrins, futurs regents. 13 occitans un pauc de pertot, 13 de tota mena e de tot vent. Aicí, benlèu perque los meses passats, la foliá dels òmes a macat la nacion e lo monde, sèm 13 per ensajar de partejar, de mena conscientia o pas, sus quelques fuèlhs, l'idèa nòstra del bonur e del bonastre. E benlèu un pauc per supersticion, aquí sèm 13 que se dison qu'avèm d'astre d'aver ganhat los bancs d'Aprene e que non, aquesta annada serà pas un desastre ! Tot anarà plan que sèm 13 de mai, a portar la lenga nòstra e d'unus amb lo punh quilhat. Sèm 13 a créser al movement nòstre, e èsser passionats, sèm 13 d'aver vertadièrament trapada nòstra plaça dins las calandretas. A partir d'ara sèm 13 d'avançar pichon a pichon dins nòstra bèla familia amb vosautres, ne fasèm totes part. E preni lo temps aicí, de vos mercejar que sètz vosautres que nos avètz mormolhat e cantat l'occitan, qu'avètz pres lo temps de partejar la clau amb un C bèl.

Puèi, per acabar amb aquela obsession d'aquesta-chifra-que-podem-pas-citar, e benlèu per se rassegurar, podèm dire que òc, la chifra 13 nos va portar bonur, e qu'aprèp, a nosautres los gats negres, los passatges dejós d'escalas e lo pan revirat sus la taula !

Perque es plan melhor de pensar coma aquò e de se prene pas lo cap. Un pauc de leugieretat a pas jamai tuat degun, ni mai la chifra 13 (informacion que vos calrà pas divulgar, que los sceptics seràn confonduts).

Coma aviái coma tòca d'escriure 13 còps la chifra 13, vau arrestar de picar e vos daissi tornar comptar se me soi pas enganada .

Me manca pas mai que de vos desirar Bona Fortuna per aquesta annada novèla e vos dire « al còp que ven », qu'a partir d'ara nos anam tornar rescontrar.

Constellation del mes

La constellacion de Pegàs (Pegasus) la podèm localizar al nòrd de Aquarius e Pisces, a costat d'Andromeda. Es una constellacion granda ont lo mai visible es lo carrat central.

Pegàs es lo caval alat de la mitologia grèga que nasquèt a partir del sang de Medusa. Un fum d'òmes lo volguèron téner, mas degun capitèt pas... Levat lo prince Belerofonte que - amb l'ajuda d'Atenea - lo capitèt de montar, per dempuèi viure fòrças aventuras amassa, quitament contra las Amazonas e la Quimèra. Malurosament Belerofonte venguèt trop orgulhós e ambiciós, en disent qu'èra coma los dieus e ensagèt de montar al Mont Olimp (l'ostal dels dieus)... mas aquò encolerèt Zèus que mandèt un moissal per picar lo caval alat e, aital, far tombar lo prince.

Pegàs demorèt viure dins lo Mont Olimp, ajudant Zèus a portar lo liuç e lo tròn. Per lo mercejar, Zèus lo convertiguèt en estelas e lo placèt dins lo cèl...

Jesús Izquierdo Pérez

Un pauc dau lexic a prepaus de la viticultura

Començèm a ausir lo mot « vendémia » en 1200 après J-C a l'epòca lo mot significa « periòde de l'annada onte recòltan lo rasin » ven dau latin « *vendemnia* ». Dins nòstra Occitania, le lexic a l'entorn dau vin es ric, agacham d'un pauc plus près...

Elodia COUDERT

Caucar lo rasin

Un pauc de mitologia sus Bacchus (pels romans) – Dyonisos / Dyonisus (pels grecs)

Bacchus es lo Diu del vin, de la vegetacion e de la fertilitat.

Èra lo filh de Zeus e d'una mortala, Semele, princessa de Thèbes.

Sa paticularitat es qu'es nascut dins la cuèissa de son pair (Zeus) : aquò pòt esplicar son immortalitat.

Hera, la femna oficiala de Zeus, gelosa, volguèt tuar Bacchus e demandèt als Titans d'o far. Mas Bacchus tornèt nàisser. Fin finala Zeus decidiguèt de fisar l'educacion de son filh a de nimfes que vivián dins la montanya enrodada de vinhas.

Bacchus representa dempuèi totjorn a l'encòp la jòia, la foliá la renaissaença e la fòrça.

La celebracion de sa festa es a la prima amb la renaissença de la fuèlha de la vinha. Representa la fèsta e es tanben lo patron dels arts e del teatre.

Samira P.

♪ La musica es una lenga_♪

Dins aquel article, vos voldriáu far partejar de musicas asuèlhs, de colors differentas, mas que parlan la meteissa lenga : la lenga del còr qu'es la musica. En Calandreta, parlan plan sovent, de partatge, de convivialitat, de dobertura sul mond. Qué de melhor que d'emplegar la musica per afortir aqueste aprendissatge de vida.

Aquesta setmana, dos extraches de cançons que parlan de la ciutadanetat e de l'importància de se dobrir al mond e de viure amassa.

♪ Escota me plan (*Du bartas, Es contra ta pèl*)

Ont as fotut ton messatge? l'as percut, es plan domatge, escampat dins quin* viatge?

Benlèu que non es pas fotut.

I a ges de país, cap d'estat ni de frontièra, que pòsca arrancar las somessas de l'amor.

Ges de gat pelat, cap de monde, cap de sèrras, que pòsca chapar mirga de tota color.

♪ Citoyen du monde, Acte III (*HK et les saltimbanques, citoyen du monde*)

Vois toutes ces frontières, ce ne sont que de sombres cicatrices

Plaies ouvertes d'anciennes conquêtes, vestiges de vains sacrifices

Tant de pauvres soldats envoyés au charbon, sont mort pour elles

quand bien au chaud, la victoire était fêtée au champagne par leurs colonels.

Il n'y a qu'un seul rêve que je poursuive, une seule phrase qui en moi résonne

Par-delà les frontières, la terre doit appartenir à tous ou à personne.

Melòdia Leymarie

* Normalament se deuriá escriure : quin

En Provençal	En lengadocian	En lemosin	En gascon
Lo rasin	Lo rasim	Lo rasim	L' arrasim
Un raïn	La pinha	La graupa	La Gaspa
Lo vin	Lo vin	Lo vin	Lo vin
La vinha	La vinha	La vinha	La vinha
Lo vinhairon	Lo vinhairon	Lo vinhairon	Lo vinhèr
Lei vendémias	Las vendémias	Las vendenhas	Las vrenhas
La barrica	La barrica	Lo barriu	La barrica
Caucar lo rasin	Trolhar lo rasim	Chaupir lo rasim	Horar l' arrasim

Poëma

Vos voliáu prepausar un poëma per començar l'annada.

Qualques mots per tornar trobar la sensacion d'aquesta temporada d'estiu que s'acaba, per viure aquesta bèla saison per lo biais d'un agach sensible sus las causas de la natura.

Aqueste poëma es tirat del libre Pregàrias (2012) de l'autor gascon Didièr Tosís.

Didièr nasquèt a Dacs en 1968. A publicat poësias, romans, pèças de teatre e ensajes dont *La philosophie à deux balles*. Autor, compositor, interprèt, que mena en meteis temps una carrièra de cantaire : *Chansons pour les humains*.

Dempuèi 2010, se consacula a l'escritura en occitan. Lo seu darrièr album *La lenga aus pòts pareguèt en 2011.*

Virginie Chibau

Sèi pas

*Sèi pas si es lo huec deu sorelh de seteme
lo vuèit d'un cèu deishat de nubla au blu
pregond*

*sèi pas si es l'arsec de l'aire de seteme
la hueita deus colhics* qui arrajan l'orizont*

*Sèi pas si es lo hred de las nueits de
seteme*

*dab lo Carriòt d'estelas qui hala cap au
nòrd*

*sèi pas si es lo crit deu reclam de seteme
qui nos escad d'enténer tringlar la sang
mei hòrt*

*Sèi pas si es l'autor deus matins de
seteme*

*la bruma qui s'aclucha chic a chic sus
l'abòr*

*sèi pas si es lo nhac de l'arròs de seteme
qui estreteish los jorns e'm hèi plaver lo
còr.*

Didièr Tosís

*codica : segun Felix Arnaudin,
segurament la mesenga primaverenca.

« Mèfi que te vau mostejar lo morre ! »

Agach : del Vinhairon a l'expleitant agricòla....

Vaquí arribat lo polit mes de setembre... Lo mes de las dintradas, lo mes de la debuta de la davalada, e dins lo miègjorn roge, ont se sap dempuèi 1907 que cal pas trop fa venir l'oli dels vinhairons se te vòles pas empear una revòlta sociala, lo mes de las vendémias...

Un temps de fèsta, qu'èra ! Quand lo mond païsan èra pas encara a calòs per las injoncions de la « modernizacion ». Pas brica de maquina dins la vinhas... Lo rasim de l'annada, lo fruch de totes aqueles meses de travalh, lo vinhairon lo reculhissiá de sas pròpias mans. La còla tota - « l'équipe » en occitan qu'es passat dins lo francés coma « la colle », formava una polida familha efemèra, que dormissiá, manjava, beviá, viviá amassa lo temps d'una sason de culhida. De mond d'aquí o d'ailà que veniá partejar aquel moment de labor e de bonur. Lo menaire - « le meneur » - balhava lo ritme de la copa. Mèfi ! Que degun lo deviá pas passar davant ! Chic chic chic, cadun amb son secator, lo naz forrat dins las socas fins al còl, e l'esquina un pauc dolorosa de tan se plegar, s'emplenava de rasims lo farrat que lo portaire te veniá tirar dins las semals. « **Farrat!** », « **Farrat!** » que cridavan las femnas ! « Mesfisa-te que te vau agantar per quichar lo rasim ! ». Quand las semals èran plenas, caliá plan quichar lo rasim per ne far dintrar d'autres ! Mas èra mai que mai unbiais per far de jòcs de seducció ; ieu cresí. Lo mond aimava plan far de galejadas per aleujar la penibilitat del travalh. Quitament se degun contrarotlava pas se se doblidava pas de pinhas sus la soca, quand se'n trapava una, soleta, te perseguiá dins la vinha tota per te mostejar lo morre ! « **Mèfi ! Que te vau mostejar!!!** ». E vaquí lo collèga que t'empegava lo rasim sul visatge per te mostejar de son chuc. E las jornadas èran ponctuadas de moments aital de jòcs e de rire. Quitament los enfants èran de la partida ! En aqueste temps, èra autorizat de mancar l'escòla pendant quinze jorns per anar ajudar la familha per las vendémias. Fin finala, la còla tota s'amassava dins la vinha pel dejunat. Un moment de pauseta per recompensar l'esfòrc al entorn d'un bèl cambajon o de quelques alencadas. A ! Las vendémias... mai qu'un moment de travalh, èra un moment familial, social e cultural que ritmava la vida del mond païsan. Un moment de convivència entre lo vinhairon e sa vinha, un moment de celebracion viventa de la fertilitat de la natura. Los nòstres ancians fasián part d'ela...

De vinhairons ? Sabèm pas çò que ne demòra. Uèi, son pas gaire nombroses... Que las politicas agricòlas nacionalas e europencas los nos an totes tornats en expleitants agricòlas. « Se cal mecanizar ! » que diguèron. « Cal produsir ! ». Èran los mots d'òrdre de las politicas publicas cap a mond païsan. E vaquí, uèi, una maquina te val dètz òmes e te cal multiplicar ta superficia per èsser « rentable ». E mai, te botèron un fatràs de mesuras normativas e administrativas per trasformar los païsans en cap d'entrepreesa. Lo progrès çò disent... « Expleitants »... D'expleitants qu'expleitan la terra. Pecaire, ara lor disèm quitament « pollueur-payeur ». Après lor aver tot bolegat lo biais de far, vaquí que lor es reprochat ! Ne veson de totas las colors, los nòstres païsans. De còps que i a, se disèm qu'an plan rason de far petar los rasims de la colèra...

Ongan, la tendéncia actuala es de tornar inventar la polvera. Fasèm de « Bio », d'agricultura manuala, reinventam amb de conceptes tecnics, tot çò qu'en fait èra lo ligam natural dels vinhairons amb la vinha. Dins los rets alternatius, se parla de desenvolopar las economias cooperativas, en luòc de l'economia competitiva capitalista dins las que sèm... Mas per memòria, las primières cooperativas agricòlas foguèron inventadas pels vinhairons de Miègjorn, dins Erau, i a mai d'un siècle... A Mauraussan en 1901, Marselhan en 1903 e Frontinhan en 1910...

La collaboracion, la solidaritat, e lo respècte del viu son las valors qu'aquestas gents de la terra an dins las tripas dempuèi totjorn...

Alara pels vinhairons d'Occitania nòstra,
E per celebrar coma cal la vendémia,
Levam un bèl gòt de roge als vinhairons,
E lor desiram

SANTAT E LONGA VIDA !

Bricolatge

Fabricar ua gaspa d'arrasim en mairau

Materiau :

- duas huelhas de papèr colorat A4
- ua huelha de papèr negra
- cisèus, pega, un gredon de papèr

Descopar 10 bandas largas de 5 cm dens las huelhas de papèr colorat.

Pegar las extremitas de cada banda ta obtiener 10 ronds.

Juntar los ronds : har ua linha de 4, ua linha de 3, ua linha de 2 e guardar lo darrèr.

Assemblar las linhas las uas en devath de las autas ta formar ua piramida, de la mei grana dinc a la mei petita.

Dessenhar e descopar ua rafla (coda qui tien l'arrasim) dens lo papèr negre.

Pegar la rafla au som de la gaspa.

Stefania Vaissière

Mots crosats

Elena : Ai lo pel a las espatlas e pòrti de clucas.

Virginia : Soi a agachar a man esquèrra e ai lo pel astacat.

Melòdia : Ai de clucas sul cap e de polits pendents d'aurelhas.

Simon : Soi un ôme qu'agacha a sa dreita.

Jesús : Ma cara a fòrças pels en bas e pas brica en naut.

Samira : Soi una dònna, agachi a ma dreita e ai un polit colar.

Clara : De la cara, soi la mai tessellada de totes.

Stefania : Ai lo pel long e pòrti un serra-cap negre.

Elodia : Ai lo pel a las espatlas e soi enrodada de femnas.

Beneset : Ai una barba e agachi a man dreita.

Julia : Ai lo pel estacat, de pendents d'aurelhas e un polit tatoatge d'estelas.

Priscilha : Ai lo pel long, los uèlhs macats, sembla la lassière mas es un present de naissença.

Maud : Ai lo pel a las espatlas e pòrti un polit colar.

Dessenh e jòc fargats per Priscilla PERES

La mesa en boca

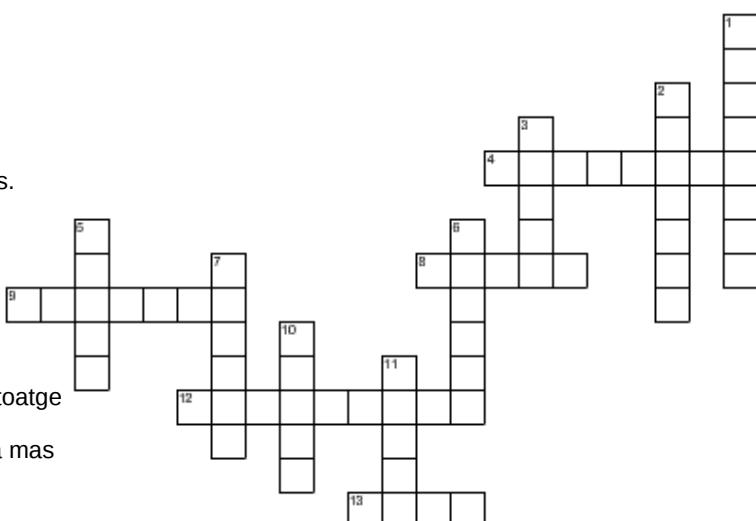
Cada matin, abans de dintrar d'un còp dins l'occitan, fasèm una mesa en boca, qu'es un moment de partatge d'un jòc, d'un libre... La primièra setmana èran los formators que la nos venián faire. Per exemple, aguèrem quelques devinhòlas que nos balhèt Patrici Baccou, e que benlèu podètz ensajar amb la vòstra classa :

De qu'es aquò, de qu'es aquò ?

- 1- Blanc parpalhonèl que pertot me pausi, sus la mar non ausi.
- 2- Quatre cambas lo matin, doas a miègjorn, tres lo ser.
- 3- De fust, portariá un castèl, de fèr, pòrta pas un clavèl.
- 4- Totjorn dedins mas totjorn banhada, gara quand se met a la fenèstra !
- 5- Passa per un bartàs, per un camin passariá pas.

Clara Bour

1- la neu ; 2- l'ome ; 3- la mar ; 4- la lenga ; 5- lo fuòc

JO BONASTRE

Jornal de la còla 2016-2017 dels calandrins Aprene 1
Octobre de 2016 - N° 2

Quina polida davalada !

Los rires e jòcs dels enfants se son installats dins la cort dempuèi qualques setmanas e d'unes escolans coma lor regent, an ja qualques macaduras... L'equinòcci abraça las jornadas, la davalada s'installa pauc a pauc coma los rituals en classa. Las fuèlhas verdes rogejan e començan de tombar. Cracan jos los pès coma los gostars jos las dents. Sentissèm la pluèja, l'esperam, e començam de far cargar als enfants de gilets que se prèissen de quitar tre la primiera recreança. Lo primièr mes es passat, l'estiu nos a daissat al portal de l'escola, imaginam ja las sopas dins las olas, las passejades dins las forests amb aquelas colors iranjadas e aquela pluèja pas agradiva mas qu'encanta los cagaròls.

Ja los primièrs nases niflen, las boitas de mocadors se voidan tan lèu que los quasèrns s'emplenar.

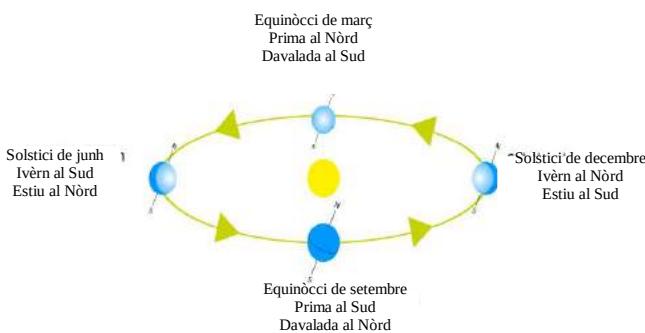
Las vendémias començan coma los primièrs corses de natacion, las majofas e ensaladas se retiran e las castanhas e cordadas fan lor dintrada dins los repaissets de cantina preparats amb amor e objectius gustatius.

La davalada e las escòlas partejan aquesta poësia que podem pas trop explicar, aqueste d'aquòs que nos rescaufa e que, sens anar fins a parlar dels violons de *Verlaine*, nos fa venir pensatius. La davalada es aqueste vent que, pichon a pichon, balaja l'estiu e daissa dintrar las fuèlhas, los plats cauds e los mantèls. La davalada son aquestes enfants amb lors bòtas de cauchó multicolòr, en tren de sautar dins los monts de fuèlhas e las sompas. Simplament per far romellar los parents e los regents. Mas a la fin, çò que demòra es aquesta jòia dins lors uèlhs, aqueste plaser d'aver bardejar lors gròlas e de s'èsser espetat de rire.

E pel plaser vòstre, i anatz, vos, vos passejar amb lo dròlle, lo chin, la vesina?! Vivètz aquesta davalada amb sas odors e colors, partissètz a la caça dels camparòls escars mas subretot, agachatz ont pausatz las bòtas que lèu, los camins seràn clafits de cagaròls!

Polida davalada a totes.

Julia D.

De bon legir : provèrbis occitans

« Los provèrbis son d'oracles ont i a l'eime de mil ans »
Cadun lo sap, dins las culturas orals, la sapiéncia populara s'exprimís sovent a travèrs dels provèrbis. Aquestas senténcias fòra del temps, amolonèron una indondable durada d'observacions, d'experiéncias e de viscut...

La lenga occitana, nos ofris d'imatges carnals e carnuts, capables d'èsser a l'encòp imprevistes e rics d'exactitud expressiva...

Luna mercruda

Femna barbuda

Cada cent ans n'i a pro amb una.

Al mes d'octobre,

La qu'a pas de rauba que se n'òbre.

Per totsants

Cau auger acabat de semenar

Las hauas pels camps.

*Tot çò que s'apren al malhòl
òm se'n soven duscas al clòt.*

Vos aconselham la lectura d'aquestes dos libres, classats per tematicas, « *Proverbes et Dictons du pays d'oc* » d'*Antonin Perbosc*, e « *Dictons, proverbes, et autres sagesses de Lozère* », de *Lois Hugon*.

Polida passejada !

Maud Moureau e Priscilla Peres.

L'Equinòcci de la davalada

Aqueste mot ven del latin : *aequinoctium*. Liga *aeequs*, que vòl dire egal, e *nox*, que vòl dire nuèch. Designa lo moment ont la durada de la nuèch es egala a la durada del jorn. Aqueste an serà lo 22 de setembre. En general se debana entre lo 20 e lo 23 de setembre.

Pels estajants de l'emisfèri Nord, aquesta data correspond a la debuta de la davalada. Los jorns demenor fins al solstici d'ivèrn, qu'es lo 21 de decembre, darrièr jorn de la davalada. Per contre, dins l'emisfèri Sud, es la prima qu'arriba. La longor dels jorns creisson fins al solstici d'estiu, lo 21 de decembre.

L'equinòcci es lo moment ont lo Solelh travèrsa lo plan eqüatorial terrèstre. En fach, cambia d'emisfèri celèst.

La mitat de l'annada, l'emisfèri nòrd de la Tèrra es orientada cap al Solelh, e l'autre mitat es l'emisfèri Sud que serà cap al Solelh. Al moment d'un equinòcci, los dos emisfèris son orientats egalament per rapòrt al Solelh.

Clara Bour

Calandreta

Es l'istòria d'un pichon, quitament encara un nenon. Perqu'es dins son mond imaginari, que passa d'oras a sos plasers solitaris, Lo dison « pas normal » e l'agachon coma un animal Curiós, e doncas benlèu dangierós. N'es tant furiós que ven silenciós.

Pel mond es perdit. Sols sos parents del contrari son convençuts.

Lasses d'aquestas reflexions lo tiron de l'establiment, Arriban a trapar una escòla ont tot enfant a sa plaça, aparentament.

Es un enfant nafrat, puslièu qu'anar a l'escòla preferiria jogar dins lo prat, Que rescontra una dòna ja vièlha amb çaqueïà una bona aurelha.

Ne calguèt de temps per apasimar lo mainatge e i aprene tornamai a parlar.

Entre temps, faguèt susar ensenhaires e paires Aquí ont d'autres i auríen virat l'esquina, eles l'ajudèron per trapar la via. La quina?

La sieuna, la d'un pichòt somiaire, que aital venguèt caminaire, puèi escrivere.

Mas tanben contaire, dessenhaire e perqué pas ensenhaire.

Aquesta dòna que l'aculhiguèt se sona Calandreta. E m'adreci a ela, simple cridaire, per que doblide pas Que cada enfant avança sus son camin, que degun va pas au meteis ritme. Calandreta, cal que demòres dubèrta per totes !

Beneset Combet

Un calandron, dos calandrons

Uèi, a Calandreta, 3600 mainatges son escolarisats dins 68 escòlas e collègis. Dempuèi la tota debuta de l'aventura Calandreta, son de desenats de miliers d'escolans qu'an pogut aprene a créisser dins la lenga de lor familha, de lor cultura o de lor region. Mas per eles, qu'es aquò aquela lenga, sonque la lenga de l'escòla – que partirà de lor cap al moment ont partiràn de l'escòla – o una lenga devenguda lor, que parlan a cada escasençà dins la vida vidanta ?

Uèi, la màger par dels escolans de Calandreta arrèstan l'occitan en seisena, perqué l'opcion occitan existís pas dins lor collègi, o perqué lo nivèl es pas adaptat per eles. E quelques annadas pus tard, ne'n demòra pas qu'un polit sovenir. Per d'autres, se garda fins a la fin del collègi, o quitament se pòt prene en opcion al bac (un bon mejan de ganhar de punts). E apuèi ?

Uèi, n'avèm pas d'estudis per dire çò que ne demòra a l'edat adulta, mas los ancians calandrons que pòdon pas pus parlar occitan son nombroses. Un dels objectius màgers sortits del darríer congrès Calandreta es de desenvolopar lo segondari. Un biais de cambiar la dona ?

Foguèt un temps ont, per aver un bon mestier, caliá devenir funcionari. E per aquò far, caliá subretot pas parlar occitan. Uèi, parlam pas mai de bon mestier, qu'es ja plan de ne'n trapar un, bon o marrit. E la constatacion es aquí : lo qu'a la lenga es tant rare que li es aisit de trabalhar, siá dins l'ensenhament, siá dins los media, lo torisme, la cultura o endacòm mai. Mai segurament, lo salut e la socialisacion de la lenga passarà per aquò.

Simon Brändli Barbança

La transumància en Biarn

La transumància (o amontanhatge) qu'ei ua practica coneぐda despuish mantuas generacions. Cada annada, au mes de junh, quauques 140 aulhèrs, vaquèrs, e neuridors de chivaus, que pujan dab los tropeths, a mei de 1000m d'altitud, de cap taus rics peisheders de vath d'Aspa, vath d'Aussau e Varetos.

Aquestes peisheders, qui aperam "estivas", que'us van arcuéller dinc au mes de seteme/octobre.

Los neuridors qu'envian las béstias tà pèisher en plea natura. Quauques animaus qu'an campanas tà us poder localizar en montanya. Los aulhèrs que demoran sus plaça, dens ua cabana. Que molhen las aulhas 2 còps per dia, e que fabrican hromatge.

La pujada e la baishada deus animaus a las estivas qu'ei un moment hèra atractiu on lo monde e s'amassan. E mei qu'ua tradicion, l'amontanhatge qu'ei indispensable entà entertiéner las montanhas nostas.

Stefania Vaissière

Lo tresor de la davalada...

Un còp èra una matinada de la davalada a l'entorn de Limós. D'òmes, de femnas, d'enfants èran a marchar lo cap en bas e lo cuol en l'aire, de pertot ausissiás:

«Gaita ! n'i a de pertot», «Aquí n'i a doas ensemble», «Son gròssas!»

La forèst èra emplenada de voses joiosas d'aquestes cercaires del tresor de la davalada.

Un còp que los panièrs foguèron emplenats, que cadun aviá plan profechat de l'odor meravilhosa de la natura, l'ora venguèt de tornar a l'escòla per preparar aquel tresor.

Cadun èra a son pòste: los enfants jogavan dins la cort, la classa... Los parents, cotèl a la man fendián lo tresor en partejant d'idèas, parlant de tot e de pas res.

Aquí, venguèt l'ora de metre lo fuòc en rota, la nuèch arribava e la frescor començava de se far sentir.

Tot lo monde se metèt a l'entorn de la taula, lo «*Plòc*» de la botelha de vin anoncièt la debuta de la serada pel gòt de l'amistat !

La bona odor de coeson començava de se far sentir, e la talent tanben ! Alara, en esperant, tot lo monde partegèt un bon repais tirat de la saqueta: cantavan, risián, e de còps ploravan... mas totjorn i aviá la jòia d'èsser ensemble e de partejar.

«Es prèst !!!» Menèron lo tresor a taula e cadun se poguèt enfin regalar d'aquelas castanhas plan ganhadas!

E òc ! Es aital que se fèsta la castanha a la Calandreta Limosenga !

Melòdia Leymarie

LA FÈSTA DE MARTROR

Parlèrem d'aquesta fèsta amb Pèire PERALTA, comedian que faguèt part del collectiu del Teatre de las originas.

La tòca d'aqueste collectiu es de tornar lançar las festas tradicionalas a Pesenàs, quitament las temporadas (ligadas al canvi de sason) : Nadal, Sant Blasi, Sant Joan e Martror.

Cada fèsta se debana segon lo meteis caminament dins la vila, de tablèu en tablèu. Es una passejada amb mantuna etapa : de totjorn partir d'un endrech modèrne per acabar en tornant a sas raices, « a l'estat salvatge» .

Pèire èra lo cridaire ; son ròtle èra de balhar la clau al mond per comprene los imatges.

Per Martror, lo 31 d'octobre, se rend omenatge als ancians, se fa la connexion entre lo mond dels vius e lo mond dels mòrts.

A travèrs un questionament collectiu ponctuat per de rituals, lo public es menat d'acceptar la mòrt d'un biais leugièr e poètic.

Un dels rituals es d'escriure un messatge pels ancians, messatges que seràn acampats e mandats al cèl acrocats a un balon.

A la fin, «lo cicle pòt tornar començar perque avèm fach la patz amb la mòrt».

Aquesta annada, poirem assistir a Martror lo 5 de novembre de 2016 a Pesenàs.

Jesús Izquierdo e Elena Weisslinger

Per contunhar la reflexion :

Claude Alranq

«Martror : la fête des morts»

Occitania <http://purl.org/occitania/1055>

La ronda dels mòrts

*Qualqu'un sospira, Menina,
qualqu'un plora aval.
Dins lo fum qualqu'un camina
al torn del ostal.*

*Dins lo ventàs, qualqu'un prèga.
Ô Menina, ai paur!
Dins lo fum qualqu'un renèga
al ras del pont nou.*

*Lo can jaupa jos la pòrta
al trepeg qua fan...
Los que caninan per òrta,
d'ont venon? Ont van?*

*Son los paures Mòrts, nenòta,
que'l ser de Totsants
fan lo torn de la vilòta.
Vai... Son pas missants.*

*Tre qu'amont, dins l'escurina,
tinda l'Angelús,
jol linçòl plegant l'esquina
del fons del treslús,*

*cap a nosaus tornatz, trèvas,
passatz lo grand Riu
per dire a las amas grèvas
que lo mòrt es viu,*

*que noirissètz nòstra vida,
paures trepassats,
e que sèm que l'espelida
dels sègles passats.*

*Nena, siaguem pietadosas
a lor trevadís;
diguem, amas fervorosas,
un De profundis.*

Loïsa Paulin 1941

Loïsa Paulin dins aquesta magnifica poësia conta la relacion de passacion, d'eretatge que se tissa entre mòrts e vius dempuèi la nuèch dels tempses. Aqueste esclairatge apasima l'angoissa de nòstra pròpria mòrt e dels mòrts. Alara, tremolatz pas! Anatz festejar Martror! Anatz barrutlar a travèrs la vila per rescontrar e onorar nos mòrts! Nos cal rendre omenatge a la vida que nos an ofèrta.

Elena Weisslinger

L'amaron o la castanha d'Índia

Ric en substàncias alimentàrias (amidon, sucres, proteïnas), l'amaron de vilas se daissa pr'aquò pas cruscar coma son omonima dels bòsques. (omonima malurosa pr'amor lo « marron » comestible es una varietat de castanha sens cap de replec de pèl en dedins del fruch); las saponinás, lo tanin e d'autres substàncias fan que se pòt pas cap lo manjar : los quite tesson lo refusen.

Existisson çaquejà de mejans per se ne poder tirar una fecula noirissenta, d'un biais malaisit de far al nivèl de l'ostal mas qu'en temps de manca se fasiá : en octobre de 1942, s'amassèt cent cinquanta tonas d'amarons per las carrièras e pargues de París.

Pierre Lieutaghi. La plante compagnie. Pratique et imaginaire de la flore sauvage en Europe occidentale. Ed. Actes Sud. 1998.

Revirada de Virginie Chibau

Lo mes del bòsc

Octobre es lo mes que l'enveja capuda de caminar, de furgar dins los bòsques nos pren.

Al ras del sol, sègre lo camin secret de las bèstias ; escotar lo petejament de las fuèlhas jos nòstres passes, solfinar la nolor suava de la mossà e de la mosidura.

Nos caldrà culhir las pomas d'aur tardìeras dins lo prat a la broa del bòsc. Jos aquel pomier que nos pausèrem amb la rèiregrand. Ela amb las gròlas e son davantal s'era assetada pel sòl, sus l'èrba jauna pel manca de pluèja. Ela que n'avíá pas vergonha de se pausar lo cuol sus aquela tèrra qu'avíá totjorn travalhada, paisana.

Aviá pas vergonha la mameta d'anar pissar darrièr lo casse.

Octobre per caçar las castanhas, après aver engolit los pescajons de la mairina.

Èra la costuma del mes d'octubre. Contunhèt ambe mos enfants.

Foguèt la darrièra generacion a partejar lo camin de las castanhas amb la grand.

Virginie Chibau

Introduccio au iòga

Lo iòga es un ensemble de tecnicas per portar calme e trobar la fòrça qu'es al dintre de nosautres. Lo mot vòle dire « union » en sanscrit (una escritura qui veni del país Índia).

La primiera tecnica, la mai importanta es la respiracion. La respiracion se fa amb lo nas e l'abdomèn. Lo nas a un filtre que la boca a pas. Per la respiracion abdominala, cal imaginar que l'abdomèn es un balon que vòle uflar.

Inspirar : portar l'aire dins l'abdomèn, lo balon ufla.

Expirar : voidar l'aire de l'abdomèn, lo balon desconfla.

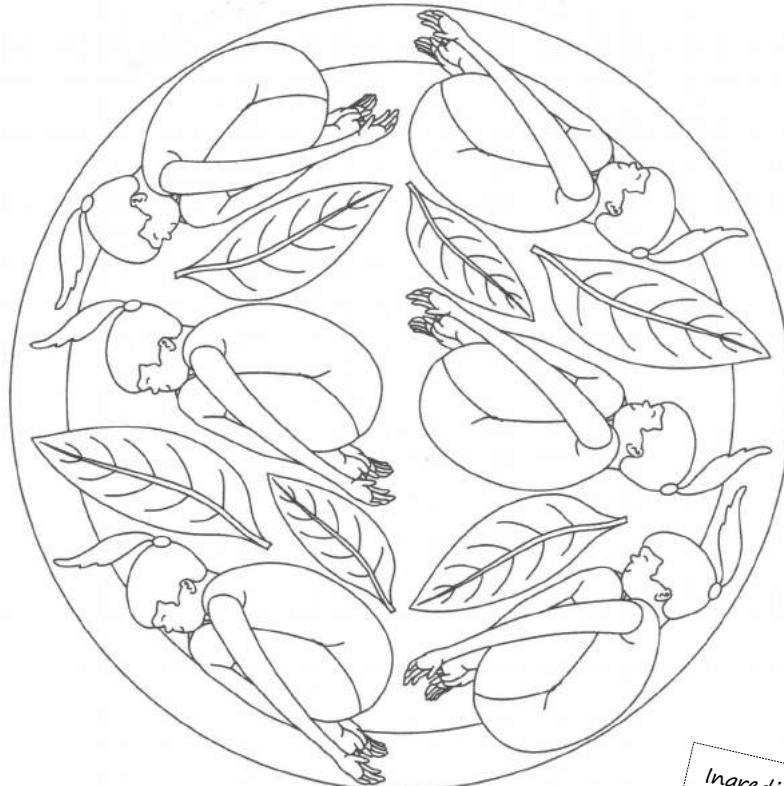
A la debuta, pòt ajudar de pausar la man sul ventre o de s'alongar en pausar un libre sus l'abdomèn. Quand inspiram, lo libre o la man se levan.

Per cada còp, ensajar d'anar fins al cap, au maximum, en comptant : inspirar « òm un », « òm doas », « òm tres » ; expirar « òm un », « òm doas », « òm tres ».

Quí, se volètz ensajar, vos desiri una bona esperiença.

Samira P.

Imatge d'en colorar : La postura de la fuelha o de l'enfant, darrièr las vitras, agacha las fuelhas tombar.

Per Eric L. !

Recèpta dau pastisson a la cocorda

Preparacion : 15 minutats / Cuecha : 45 minutats

Preparacion per la recèpta :

Faire coire la cocorda dins l'aiga bolhenta, après laissar refreja la cocorda quand es ben cuecha.

Espotir la cocorda amé una forcheta per ben enlevar l'aiga d'aquela.

Mesclun lei uòus amé lo sucra, la crèma, lo sucre vanilhat e enfin la farina.

Ben mesclar lo tot per faire una pasta ontuosa,

Enfornar pendent 45 min a 180°C (termostat 6).

Elòdia Coudert

Ingredients (per 8 personnes):
 - 400 g de farina
 - 250 g de sucre
 - 1kg de cocorda
 - 1 saquet de levadura
 - 1 saquet de sucre vanilhat
 - 5 uòus
 - 1 cuillèr a sopa de crèma fresca

Agenda cultural

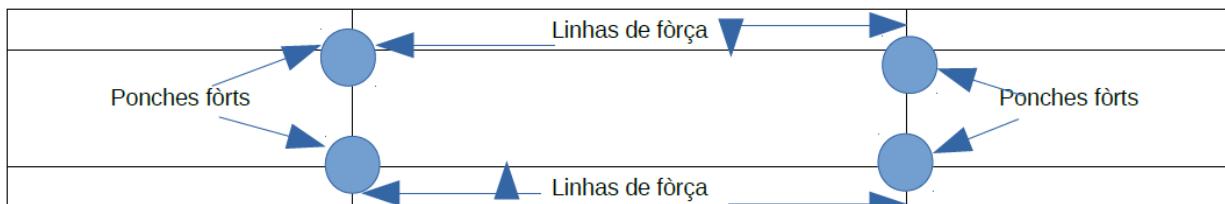
13 d'octobre	- Projecion : "Une histoire occitane" de J.P Vedel + discussion-concèrt amb Jérémie Couraut Solo (del trio Djé-Baléti). MJC de Castanet Tolosan (31). 20h30
15 d'octobre	- Bal de las vendémias. Amb La Base duo Ostal per totes. Leo Lagrange. Montpelhièr
21 d'octubre	- Lo grand balèti del Camèl de Fuòc. Sala Zinga Zanga. Besièrs. (34) 20h
4 de novembre	Tralhaires. Joan Francés Tisnèr. Aunessa e La Haria. (40) 19h
5 de novembre	- Fèsta de Martror. Pesenjas. (34) 19h - Teatre occitan. "Los cagadors de l'an 2000" per La Comedia Occitana Tolosana Camtistrous (65)

!o BONASTRE!

nº 3 - novembre de 2016 – Edicion especiala «Afortiment de lenga»

Afortiment de lenga

Del 24 al 28 d'octòbre, anèrem totes a Berlats, una pichòta comuna de Naut-Lengadòc, dins Tarn. Al recensament de 2009, los Berlajencs èran 105. La Vitarela, qu'es un centre de vacanças, nos aculhiguèt per 4 nuèches, acompañats dels 4 formadors en formacion. Veronica Teuliere e Ives Seguier nos prepausèron un talhièr fotò e un talhièr video. Lisa Gròs venguèt per nos ajudar al talhièr video. La tòca èra de presentar lo vilatge, per de discutidas amb los estajants de registrar, de presas de vista. Al talhièr fotò, Ives nos mostrèt l'angle lo melhor per ne prene. Vaquí l'esquèma :

Puèi nos expliquèt cossí retocar de fotòs, e cossí ne far de montatges. N'avèm realizat per còla, aprenguèrem fòrça causas! Muriel Vernieres venguèt tanben parlar de la lenga, en s'apuèjant sus de contes de bèstias. Èran vertadièrament d'escambis instructius.

Clara Bour

L'Abitarèla

Per aqueste afortiment de lenga, sèm anats dins Tarn, dins un vilatjà que li dison Berlats. O puslèu, una masada de Berlats apelada « La vitarelle ». « La vitarelle » ? ... Aquò sona un pauc occitan, non ?

E ben òc, dins lo país de la Loisa Paulin, plan segur que se parla *patuèchssss*. Enfin, Occitan pels intel·lectuals, *patuèch* pel mond de la terra. La *vitarelle*, l'abitarèla, un luòc de passatge ont es que los viatjaires se podián repausar entre Sidòbre e monts de Lacauna. Una masada de mens de 10 estajants.

Dins lo temps, conta la Veronica, l'actuala castelana, i aviá pas que d'elevaires de vacas o de fedas. Se fasiá de bon fromatge e de gostosa carnsalada de Lacauna. E coma i aviá pas d'especiarí dins la masada, cada jorn, lo fornèr, lo carnsaladièr, l'especièr e quitament lo postièr passavan per cada ostal per portar als vilatgeses çò qu'an de besonh. Passeja que passejarà, los vendaires tanben passejan !

Un luòc de passatge, l'abitarèla ? E mai qu'aquò ! N'i a coma lo Carlòs, l'òme de Veronica, que l'an adoptat coma luòc de vida dempuèi Portugal ! E dins l'istòria... un luòc de refugi... Se ditz qu'aprèp la desfata de Waterloo, qu' inaugureràt lo periòde de la terror blanca, lo Manescal Solt, que foguèt Manescal jos Napoleon, s'amaguèt dins lo castèl de Berlats abans de traversar la montanha negra per retrobar Sant Amans La Bastida, que prenguèt lo nom de Sant Amans Solt.

La Vitarelle

Qual lo pensariá de « passatge », aqueste luòc d'enluòc, aqueste bordalat nusat al còr de montanhas vièlhas.

Sèm a Berlats, comuna d'una centenada d'èimes, mas mai precisament a La Vitarelle. Aqueste nom vendrà de l'abitarèla, l'ostalariá qu'aculhís los viatjaires, un luòc de passatge, una etapa sus un camin.

Levat l'aiga que corrís de pertot, en mantuna resorgéncia e rivatèl, los ostals e los estatjants semblan plan ancorats dins lor païsatge. A La Vitarelle, i a pas que 10 personas qu'i demòran, un garatge, un centre de vacanças formidable (l'abitarèla d'auèi) e las fedas de Nelly e Joèl, pastres a temps plen.

Los ai encontrats per lo projècte del filmòt del nòstre afortiment de lenga e video dins la montanha negra.

Tre que vegèri aquèl tropèl dintrar per las carrières escuras del bordalat, dins una « pastoral » de campanas e de jaupada, la paisana dins lo fons de mon còr me faguèt seguir los motons duscas a la jaça. E encontrèri lo Joèl amb sa maire.

Las 200 fedas « Lacaune » sortisson cada jorn, amb Nelly se Joèl es a trabalhar dins los prats o amb Joèl en periòde calm, coma en aqueste mes d'octobre. Pendent l'estiu, quand fedas e anhèls pòdon caminar, Joèl las mena duscas als prats mai en naut a doas oras de la bòria e demòra amb eles e los cans. Ritme que permet un pauc de poèisia, a mai un ritme qu' escapa a l'agitacion del tot brancat !

Pas cap d'idealizacion mas dins la vida vidanta pas totjorn ròsa (mas quina l'es auèi), l'ivèrn rufe e l'isolament de l'endrech, (Joèl viu amb sa maire), i a encara de plaça per la culhida de nogas, lo fuòc jos la marmita que fa bolhir d'aiga per coire las trufas per la polalha....e dins los prats escotar las istòrias que mena lo vent.... Tota la sapiéncia dels noms de luòc....

Sidòbre : Un territori propici per las legendas

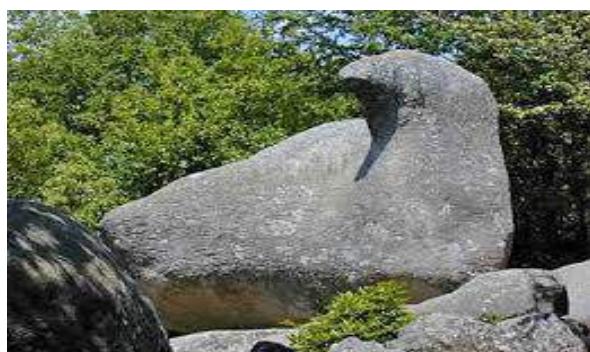
Sidòbre s'amaga al fons de Tarn entre la montanha negra e los monts de Lacaune sus un territori que dison « *las nautas terras d'òc* ». Es un iscla de granit de 120 Km² unenc en Euròpa : de gigantassas bòlas de pèiras que semblan escampadas per la man d'un gigant....

Tombadas del cèl o sortidas de la terra : d'ont venon aquelas ròcas que fan la renommenada de Sidòbre e particularament lo «ròc de l'auca» una de las mai curiosas del canton?

Vos presentam doas versions, serà a vosautres de causir la que vos agrada lo mai :

D'unes dison qu'i a 285 millions d'annadas, una bofiga de magma reviuda del centre de la Terra, mas arriba pas a la susfàcia. Demòra empresonada dejós una espessa estrata de sistre. Aqueste magmà refregís fòrça lentament e deven una ròca densa : lo granit. Al fial del temps, lo sistre s'usa e lo granit, mai dur, apareix a la susfàcia.

A l'epòca del terciari (-50 a -3 millions d'annadas), l'erosion s'intensifica : lo granit se fend, l'aiga s'entrauca, gèla e fa petar la ròca. De blòcs apareixon, se desligan, s'aredondisson. E vaquí cossí son nascuts las ròcas de Sidòbre, enfin, benlèu....

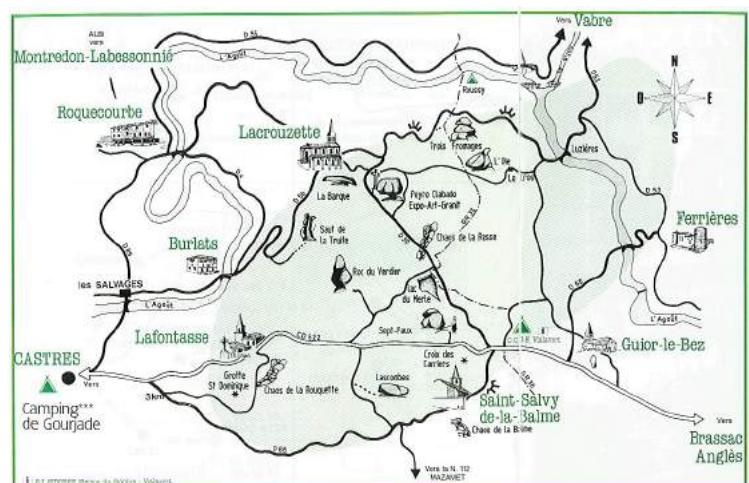
travèrs las fuèlhas dels arbres.

D'un còp, se trobèt cap a cap amb un polit e bèl auc. Al primièr agach, tombèron totes dos amoroses... Passeron la nuèit a charrar, a se far la cort, a se banhar dins l'aiga del lac jos la luna bèla a gitar los milierats d'estèlas que lo cèl ofrissiá. Al cap d'un moment, s'endormiguèron amassa al pè d'un garric. La nòstra Gineta se disiá contra son auc : « Aquò segur es lo pus bèl jorn de ma vida ! »

Malurosament, dins sa jòia doblidèt las menaçs del seu mestre. L'astre èra ja naut dins lo cèl quand se desrevelhèt. Prenguèt pasmens lo temps de potonejar son amorós e partiguèt coma una fadassa. Volèt lo mai lèu possible de ròc en ròc cap a la balma de son mestre. Al moment ont arribèt, son mestre li daissèt pas lo temps de s'explicar. Èra talament furiós que per la castigar, la transformèt en ròc... qu'es devengut dempuèi « lo ròc de l'auca ».

E dempuèi aquel temps, se ditz que per temps de plena luna, pendent los equinòccis, se pòt ausir lo ròc de l'auca fremir....e plorar son amor perdut.

Per mai d'informacions: <http://sidobre.tourisme-tarn.com>

D'autres parlan d'un elevalle d'aucas. Aqueste èra pas tant aimat qu'era trop rebufaire e romegaire. Çaquelà s'ocupava fòrça de las aucas....Benlèu trop... Efectivament, jamai las se daissava pas passejar...

Una de las aucas se sonava Gineta, èra una de las mai giganta del país. Somiava de libertat e esperava trapar un jorn l'amor... La paureta èra talament granda que cap d'auc se voliá pas amorosar d'ela.

Sa tristesa faguèt qu'era tostems a demandar de s'anar passejar los sers de luna plena mas jamai son mestre li disiá pas de òc.

Lo jorn de son anniversari, jorn de luna plena e jorn d'equinòcci , recebèt de son mestre que l'aimava plan l'autorizacion de sortir la nuèit. Mas los piègers castigs li èran promeses s'èra pas tornada a la balma ont demorava son mestre abans l'arribada del solelh.

Lo ser arribèt. Èra tan contenta ! Partiguèt pel bòsc en cantant la siá jòia... Parlèt a las bèstias... mercegèt la luna de li balhar un jòc de lum tan polit a

Loïsa Paulin

Loïsa Paulin (1888-1944) que vadó dens ua familia albigeosa on s'i parla occitan. Que hasó a la regenta mes pr'amor de la soa santat, que's retirè en 1930. En parallèla, que publiquè contes e ensais en francés. A la retirada, encoratjada peu felibre Antonin Perbosc, que comencè de publicar en bilingüe e que recebó prèmis.

Dens los sons poèmas, Loïsa Paulin, qui vivó a l'epòca de la dominacion nazi, que parla sovent de la resisténcia. Dens *Terra d'Òc*, lo poèma qui's presenti, qu'evòca la luta de poders aus sègles XII/XIII entre los comtes de Tolosa e los Trencavel de Carcassona.

Stefania Vaissière

Tèrra d'Òc

*Tèrra d'Òc que la bruma autumnala capèla,
A la velha dels Mòrts, Maire, qu'es subrebèla
Dins la solemna patz !
Mas lors cloquièrs, lèu-lèu, sonant lo clas insigne,
Sens ne demembrar cap, anuèit, van faire signe
Als paures emblaimats.*

*De Tolosa a Besièrs, de Fois a Carcassona,
De Lombèrs a Murèth, de Rodés a Narbona,
Totes van s'arborar ;
Totes van començar, lèu-lèu, lo vièlh viatge
Qu'aquels romieus dels fums complisson al ribatge
Ont los nos cal plorar.*

L'enfant sauvatge

Ficcion inspirada d'una balada sul chamineu de Victor l'enfant sauvatge d'Avairon.

Un enfant purant va trobar son grand pair. S'a brejat e se fai tractar de sauvatge per los autres mas compres pas per de qué. Per se, un sauvatge es quauqu'un de fadard, d'incontròtliable, laidonc perqué era tractat de queu mot ? Lo grand pair li respond que queu mot a mai d'una significacion...

– Coneisses l'istòria de «Victor, l'enfant salvatge d'Avairon ?»

Lo pitit filh respondet de « non » e dreibiguet grand los uelhs e las aurelhas.

– Aquesta istòria se passava i a longtemps, dins las annadas 1800, en França, dins Tarn e puèi dins Avairon. L'enfant salvatge èra un pichòt garçon que visquèt tot sol dins la forêt pendant uèit o dètz ans. Foguèt capturat e pres en carga per de mètges e subretot per Jean Itard, que lo sonèt Victor (que l'enfant sabiá pas que pronociar lo son [o]) e que trabalhèt amb el per ensajar de lo civilizar.

– Lo civilizar ? Mas qu'es quò ? Sabiá res far ? Quo es quò sauvatge, sab res far ?

– Òc ben, al contrari, Victor sabiá far un fum de causas : culhir sa noiriatura, bastir un abric per s'aparar dels tempèris e de las bestiàs.

– Mas si sabiá desjà far, qu'es quò li vougueren aprener los medecins ?

– Es aquò la civilizacion ! Lo volguèron vestir e li aprene de comunicar e subretot de parlar.

– Mas perqué, sabiá pas parlar ?

– Aviá de cicatrises de pertot sul còs e quitament al nivèl de la garganta e del laringe.

– Quo es una bestià que li aviá fach mau ?!

– Pas brica, èra mai un animal...

– Mas quo es pas la mesma causa ?

– E non justament...las bestiàs son d'animals amb un A bèl, que tu, coneisses, coma lo rainal, la granhòta, lo lop.. Los animals amb un A pichòt son d'òmes que se compòrtan malament, violentament, que son inumans..

– Laidonc son daus òmes que li fagueren mau ?

– Malastrosament es aquò...Doncas, totes los òmes volián que parlèsse, que la paraula es pròpia a l'òme e volián tanben que se comportèsse coma los autres enfants.

– Mas era uros coma los òmes ?

– Avèm pas de responsa vertadièra, mas se fugissiá sovent per tornar dins la forêt. Dins lo monde civilizat, èra pas liure e foguèt expausat coma una bèstia de fèria per la curiositat dels òmes...

– Mas en fach dins ton istòria ente se tròba lo grand meschant lop ? Chas los òmes o dins la forest ?

– Aquò, mon pichon, es a tu de causir. »

Lengadocien e Lemosin

Julie D. e Samira P. e la còla

LO CONTE ETIOLOGIC

Lo conte es universal, present dins totas las culturas e totas las epòcas.

Muriel VERNIERES de l'IEO de Tarn, intervenenta de l'affortiment de lenga, desenvolopèt l'importància de s'apièjar sus de contes ancians per dintrar dins la lenga amb los enfants. Sortits de la tradicion orala, transmèsses de generacion en generacion, son plan estats rodats e esprovats.

Quina es la particularitat del conte etiologic?

Lo conte etiologic explica las originas, lo perqué de las causas en i respondent d'un biais imaginari, fantasierós. Jos la forma d'una narracion, ofrís una explicacion d'un fenomèn o d'una situacion que ne mestrejam pas l'origina :

- fenomèn natural, «Perqué la terra es ronda?»...
- particularitat d'un animal, «Perqué la granhòta es verda?»...
- comportament uman, «Perqué d'unes umans son marrits?»...

Trama generala del conte etiologic :

- Lo títol pauza lo problème, jos la forma d'una question : «Perqué i a de nívols dins lo cèl?»

- Retorn en arrièra : «Dins los tempses fòrça ancians, i aviá pas cap de nívols dins lo cèl.»

- Peripeicias

- Resolucion

- Retorn a la situacion coneугuda : «E dempuèi aquel temps, i a de nívols dins lo cèl.»

Lo conte etiologic es interessant d'esplechar en classa :

- fa soscar sul mond que nos environa mas en demorant dins la ficcion
- es fòrça accessible mercé a son cortitge e sa simplicitat de narracion
- es propici a d'activitats de produccions d'escrich (cicle 3)
- pauc utilizat a l'escòla, permet de variar los supòrts

Elena Weisslinger

Un punt de lenga

Arribam lo matin a l'escòla e nos cal fer la RENGUETA per dintrar en classa. Quand dintram, recaptam los CARTABLES e la bòstia del VESPRALH per lo manjar lo tantòst. Coma de costuma, i a un pichon que demòra un pauc tardíè:

– Demòres pas AILÀ! VÈNI AICÍ amb nosaltres.

— Òc, VÈNI.

Puèi començam sul pic amb lo «Cossí te SENTES?»

Aprèp la RECREACION, pendent que lo professor fa una leiçon suls ANIMALS e los VEGETALS, ieu pensi a las BÈSTIAS e las PLANTAS qu'aviá VISTAS dins lo campèstre e las bòriás pendent la RANDONADA per la montanha que faguèri dimenje passat.

Lo regent nos a parlat d'astronomia. Doncas ai pensat que lo ser POIRAI gitar las estelas e la luna. Me caldrà enlevar las CLUCAS qu'ai sul nas, AITAL poirai utiliar la LUNETA per gitar lo cèl.

Abans de m'anar colcar, ai TORNAT pensar a la conversacion qu'aguèri autre còp amb LO papet: cossí se fa qu'a Calandreta utilisam de mots qu'el coneissiá pas?

Simon Brändli Barbance
Jesús Izquierdo Pérez

Lo cambiament d'orari : perqué cambiam d'ora ??

Lo cambiament d'ora s'es pas fach en un còp ! A la debuta en 1911 França adòpta l'ora donada per lo meridian de Greenwich situat en Anglatèrra. Puèi en 1916, la França decidís d'apondre una ora pendent lei mes d'estiu per faire deis economias d'energia. Mai en 1940, quand la França fugèt ocupada per leis alemands, per lei transaccions ferrovièras ...leis alemands decidiguèron d'apondre una ora a la França per èstre sus lo meteis fusèu orari de l' Alemanha. A aquesta epòca, fau apondre doas oras en estiu per rapòrt au meridian de Greenwich e una ora en ivèrn.

E en 1945, quand la guerra foguèt acabada, la França tornèt venir sus lei orari de 1916.

Mai en 1973, i aguèt « lo chòc petrolier » lo prètz del petròli se multipliquèt per quatre e donc l'electricitat tanben. Alara en 1975, lo president Valéry Giscard d'Estaing decidiguèt que leis orlògtes seràn avançats d'una ora en ivèrn e de doas oras en estiu. Aquestei cambiaments permetèron de reduire l'utilizacion d'electricitat dins leis ostaus. Es per aquò que dins la nuèch de dissabte 29 de novembre avèm enlevat una ora afin que nosautres siaguèsssem a l'ora de Greenwich.

Elodia Coudert

Bonastre, jornal a gratis, d'escampar pas per carriera
Responsable de publicacion : Patrici Baccou
Cap redactor: Elena WEISSLINGER
Mesa en pagina : Beneset Combet

Establiment APRENE.
MVA boîta de lettres n°116
15, carrièra del General
Marqueritte - 34500 Besiers

Tel. 04 67 28 75 36
www.aprene.org

Lo Bonastre

LO MESTIÈR DE REGENT : UN LONG FLUM TRANQUIL ?

Dins la premsa, traparetz aisidament mantun editor que tractan de didactica, de progressions. La partida visible de l'iceberg.... La realitat de la classa es ben mai complèxa, multipla, ligada a sa situacion geografica, los nivells que la compausan, los moments de la jornada, lo viscut de cadun.

Uèi, d'unes enfants van arribar a l'escòla amb d'istòrias de familia complicadas, un contèxte social instable, o una educacion sens limits.

D'unes parents se viran cap a Calandreta perque lors enfants an de dificultats e vòlon ensajar una pedagogia alternativa.

Cossí gerir una classa amb tant d'eterogeneitat ?

Segur que las aisinias de la pedagogia institucionala son al centre del dispositiu.

Segur qu'un dialòg (o un ensag de dialòg) amb los parents (de còp mai qu'intrusius) es necessari.

Mas la fòrça de Calandreta es la solidaritat de la còla pedagogica : poder escambiar, s'espatlar en cas de dificultats, respondre al mièlhs al besonh de cada enfant. E la recompensa es de veire los progrèsse de cadun.

Ça que la, cal tanben acceptar nòstres limits. Benlèu que d'unes van pas avançar tant lèu que lo desiram e que d'unes van integrar d'estructuras especialas per caminar.

Alara, lo mestièr de regent ? D'energia positiva, d'escota, d'escambis, de facultat d'adaptacion, de moments de dificultat e de remesa en questions, de lassière, de paciència, de perseveréncia, de capitada, de bonur. Tot, levat un long flum tranquil !!

Elena Weisslinger

La halha de Nadau

En Gasconha, quan las palomas e las gruas se'n van, quan los dias s'abracan, qu'ei lo moment de higar de costat escalhs, sègas e tot çò qui's pòt bruslar en prevision de la tradicionau halha de Nadau. Lo 24 de deceme, a boca de nueit, lo patriarca de cada familia qu'aluca un gran huec a l'exterior de l'ostau. Qu'ei un mejan de demandar la proteccion de la familia e d'assegurà's de bonas lhevadas tà l'an qui vien.

Puish, la familia tota, los amics e los vesins que s'amassan a l'entorn de la halha en sautar, dançar e cantar :

« Halha de Nadau,
La trip au pau,
Lo pòrc a la sau,
La pora au topin,
Coratge vesin ! »

La hèsta de Nadau que pòt començar...

Stefania Vaissière

Un ponch, es tot

Diluns, un ponch-virgula sus un quasèrn,
L'escolan, deman, metrà al propòri.
Dimars, dos ponches de mai a la dictada,
Mas encara, totjorn, d'enganas bèlas.
Lo mèrcres, un ponch quilhat dins la carrièra,
Sèm mespresats, e o cal dire.
Dijous, un ponch d'onor a acabar,
Las pilas creisson, e m'escani.
Divendres, un ponch final a la setmana,
Deman, benlèu, quelques minutes sonque per ieu.
Lo sabte, ponch per ponch tot tornar faire,
Pòt par demorar aital, de segur.
Dimenge, quatre pichons ponhs dins un redon,
Rima mens que dos, mas es la vida.

Simon Brändli-Barbança,
poëma en vers liures, decembre de 2016

La rabassa

La rabassa es un campairòl de son latin «*Tuber* », la rabassa come toti leis autres campairòls es lo fruch d'un micelium. Lo micelium son dei filaments que son religats aus racinas d'un aubre. Aquèu micelium viu en simbiòsi ambé l'aubre. Leis aubres que produson lo mai de rabassas son principalament : lei rores e leis euses. Existís una trentenada d'espècias de rabassas. Lei mai coneigudas son aquelei que manjam. Çò qu' es interessant es que cada rabassa a un nom en occitan. I a la rabassa negra, la « *tuber malanosporum* », la mai coneiguda que se troba en Provença e en Peiregòrd, la rabassa «*aostenca*» mai comunament sonada la rabassa d'estiu (en francés se sona coma aquò perque la podèm trapar au mes d'augost). E enfin l'ivernanca en Provençau e muscat dins lo Peiregòrd.

Anam parlar de la mai famosa, la rabassa negra qu' es la mai recercada per lei gastrònomes per son gost e son odor. A l'origina aquesta rabassa foguèt un produch popular que se trobava dins lei garrigas. Mai après la segonda guèrra mondiala, la rabassa s'es rareficada au punt de devenir un produch de luxe. A la debuta deis annadas 1900, se trobava entre mila e doas milas tonas cad' an. A l'ora d'ara, trobam mens de quaranta tona per annada. Lo prètz dau quilò varia entre 500 e 1000 euros segon lei sasons e les annadas. Per acabar aquest article, vos balhi dau lexic a l'entorn de la rabassa :

Cavar : Accion de cercar lei rabassas

Lo rabassaire / lo rabassier : Persona que cerca lei rabassas.

La rabassière : Plantacion d'aubres onto se troba lei rabassas.

Lo cramadis : Anonça la preséncia de la rabassa .

Lo fognie / lo picolon : Otís per cavar

Elodia Coudert

5 idèas pel període de nadal trapadas dins de Calandretas

1) Plantar de blat a la Santa Barba, lo 4 de decembre (transformat per la glèisa en 1969 en Santa Barbara), 20 jorns abans Nadal en dire : « *Quora lo blat ven ben, tot ven ben !* ». Aquela tradicion pagana ven de l'època romana. La legenda ditz que se la germinacion se fa ben e se lo blat es verd, la sèga seguenta serà abondanta. Los pagans pensavan que coma los jorns èran mai cortets, la sèga de venir seriá tanben mens abondanta. Éra doncas un biais per eles de s'assegurar una bona sèga. Quina polida idèa que de profeitar d'aquela tradicion provençala per trabaclar sus « *Questionar lo monde* » e cossí una grana creis !

2) Quina suspresa pels parents d'aprene a la fèsta de Nadal de la Calandreta, qu'en realitat en Occitània es pas lo Paire Nadal que mena los presents mas puslèu la « **Soca de Nadal** ». Aital coma la tradicion o ditz, lo mai pichon de la Calandreta e lo mai vièlh que participa a la fèsta devon menar amassa aquela Soca (sovent soca d'un arbre fruchièr) e far simbolicament lo torn de la sala. Abans de reçaupre los presents caldrà dire la formuleta magica : « *Bota fuòc, cacha fuòc, que nos faga la jòia, de veire l'an que ven ! E se sèm pas mai, Que siam pas mens !* ». Al moment de reçaupre son present, simbolicament lo calandron deu tustar amb una mena de martèl sus la soca. Vaquí una idèa de las bonas per esperar prosperitat e bonur a la Calandreta e sos Calandrons per l'annada de venir ! De saupre : Per aver bonur e prosperitat dins la tradicion aquela soca deviá cremar cap a l'an nou.

3) Convidar los dròlles a decorar lor classa segon una tematica de color ! Es aital que pendent un acamp de regents descobriguèri que cada annada las classas decoraven lor sala per Nadal en foncion de colors votadas pels dròlles... Per anar mai luènh, los regents demandan als parents de jogar lo jòc e d'integrar dins la brústia a vespralh de lor mainatge la color de lor classa ! Pas de lagui cars parents, lo vòstre dròlle aurà un fum d'idèas : un pauc d'alumini per far « argent », un toalhon roge, un tròc de sapineta del jardin per far de verd....

4) Mercat de Nadal inter-escòla : Doas Calandretas pas tant luènh qu'aquò (30mn de bus) se convidan cada annada e organizan de talhièrs d'arts plasticas sus la tematica de Nadal. Los talhièrs se fan per cicle, cada regenta prepausa una activitat dins la matinada. Quin estrambòrd de dintrar lo ser content d'aquel escambi, content d'aver tornar vist nòstres vesins calandrons !

5) Una corala per Nadal : Aprestar de cants de Nadal, far participar los parents en lor balhar las paraulas en fonetica, anar cantar dins de mercats de la vila o dins d'ostals de retirada pel bonur de nòstres ancians que pòrtan la lenga nòstra !

Braves potons a las escòlas que m'an inspiradas... bon nadal e bona fèsta de fin d'an a totes !Priscilla Pérès

La Pegolada

Ièr, visquèri un moment fòrt. Un moment d'una granda intensitat.

Ai partejat amb personas de totes generacions, de totes originas socialas un ritual vengut de luènh dins lo temps, una practica engrasigada dins un fogal cultural que m'i sentissi aparténer.

Aquò foguèt possible mercé a la fòrça de quelques unes que se balhan la possibilitat de crear al entorn de la tradicion, de balhar de sens a l' èsser amassa.

Reconquistar lo ligam dels ômes entre eles, entre eles e lo monde dins l'espaci public sembla èsser d'una granda urgència. A mai uèi, que s'es voidat de tot contengut social, politic per devenir comercial.

Doncas, quand vesiá los mainatges, joves, jogar, cantar, dançar amb nosautres, d'autres... ausiguèri una votz prigonda me dire : aquesta cultura la nos cal far viure, trobar lo nòstre biais de la transmetre.

Visquèri l'espèr de veire una generacion s'espelir dins de valors « *umanistas* », tornar prendre sa plaça.

Vesiá lo projècte Calandreta desplaçar los limits de la classa e s'espandir dins la ciutat. Aquò me toquèt.

Per ieu, esperar far societat novèla a l'entorn del projècte d'educar fa sens.

Es important de se sentir pas isolat, sol, dins aquel trabaclar de far viure la lenga e la cultura.

Vaquí una mission nauta que la tòca de formar de ciutadan deu téner en compte.

Virginia Chibau

Claudi Alranq

Claudi Alranq nasquèt a Pesenàs en 1947. Es a l'origina, amb d'autras familhas, de la naissença de la Calandreta dels Polinets de Pesenàs.

Es comedian, autor dramatic, meteire en scèna e contaire. Es lo fondator del *Teatre de la Carrièra*. La tòca d'aquesta companhiá es de promoure un movement occitan d'expression francesa e occitana sul plan cultural.

Collabòra ara amb lo *Teatre de la Rampa*. Es cercaire dins l'etno-scènologia, e creèt en 2000 la licéncia professionala *Acteurs Sud*. Aquesta licéncia nasquèt de 3 constats. Lo constat pedagogic, lo constat intercultural, e lo constat estrategic.

Dona d'espectacles, tal que *Jouerie du pays d'adiussiatz*.

Fa un Teatre de Liberacion, amb per exemple *La Fille d'Occitania e Mort et résurrection de M. Occitania*.

Per la joventú, escriguèt *La Monina e lo palhassa o Petaçon, hé papa !*

Fa de bofonadas coma *Oc-oc-oc-ri-oc*.

Pel Teatre de la Contra-Istòria, contèt *Lo camin castanhier entre autre*.

L'Estanquet o Jòan-l'An-Pres fan partida de sas adaptacions.

A Pesenàs, faguèt *Machades e L'incroyable légende du Poulain*.

Per las Arts de la carrièra escriguèt *Terrador o L'aúc*.

Dins sas Arts de l'Imaginal, escriguèt *Sèm fòrça e Salut braves pioupious*.

Presenta de conferéncias animadas, talas que *Les animaux de la fête occitane* o *Grand capbourd*.

Lo *Grand capbourd* es una conferéncia-espectacle. Es una antologia sus las tradicions festivas e comicas de França sud e una creacion que met en scèna la transmission del rire. Capbord ven de 2 mots : cap e bòrd, resumís las devianças e los paradòxes.

Clara Bour

En se passejar per carrièra de Pesenàs, aqueste vilatjòt meridional de sud Erau, quand se sarra Carnaval, la Sant Joan o ben encara per la fèsta de Martror, benlèu lo torista pauc avertit se demandariá « mas quines son aqueles calucs, que passejan darrièr un polin gigant, saután per dessús un fuòc, jògan a se bufar sul cuol, caminan en camiseta de nuèch o encara se mascaran en mòrts ?? An pas perduda la timborla ? »

Perduda ? o benlèu trobat ! L'esperit del luòc ! Aquel que viu dempuèi de milenaris dins las tradicions de lor patrimòni cultural. E demest aquestes calucs, pas brica de dotas que n'encontrariá un encara mai capbord que los autres, o tanplan mai aluserpit, qu'esita pas a montar sus las parets de la vila per crida a qual vòl l'ausir que « *lo cultural local deu èsser defendut ! L'accent que canta dans les carrières, las gens qu'aiman se rencontrer, que se balhan la man, qu'aiman desconar. Es un país de la charadissa qu'aima comentar çò que se passa.* »

Es que dempuèi la debuta de sa vida d'artista e de cercaire, tre la creacion del teatre de la carrièra, Claudi Alranq, enfant del país, a pas arrestat a travèrs son teatre occitan, de visitar e de reinventar l'istòria populària d'Occitània. La dels gents de sud, de lors cresences e lor biais de viure. Coma un viatjaire del temps, de las tradicions e de las legendas, del èsser al mond meridional e de la lenga occitana... Un explorador de la formidabla inventivitat humana, de çò que fa qu'un pòble comunica amb son territòri per lo far viure, li balhar sa sabor, e bufar son esperit..

Un viatge en país d'òc que comença pel Rire ! Que risèm pas parièr a París qu'a Bamakò, a Tolosa qu'a Nomèa, a Florença qu'a Pesenàs...Mas risèm totes... E òc, cada cultura genera sa contra-cultura, totes aqueles desviants, fadàs, colhons, calucs, palhassas, protestatàris, brancadissés que pòrtan dins lor humor, e dins lors mots otranciers la paurala de las culturas minorizadas, coma l'es la cultura occitana. Lo cal defendre lo nòstre art de viure meridional, crida dins las carrières lo Claudi Alranq, que « *se perdèm lo nòstre art de viure, viure en convivialitat, viure defòra los uns amb los autres al biais mediterranenc, perdèm tanben lo nòstre Rire. Aquò serà un bèl malur que se tornarà pas trapar amb de moneda.* »

Un òme que fa l'elogi del Rire, del viure local, de la diversitat culturala poiriá pas èsser que lo nòstre pairin ! Es çò que li avèm demandat a la nòstra batejada. « E ! Mostachut ! Militant del país nòstre ! Passa-nos lo relais per que se perde pas tota aquela riquesa. » Que coma lo diriás...

« *Un jorn, los òmes seràn plan obligats de tornar conquerir çò qu'an perdit...e aqueste jorn, benlèu que serem d'una bèla actualitat e quitament plan ausits... benlèu que serem pas aquí... mas aqueste jorn, caldrà pas dire « avèm ganhat ! » non, d'aquò se'n trufam. Çò important es que l'umanitat subrevive... car çò que se passa aquí se passa endacòm mai e se totas las valors umanistas, los locals, las realitats localas desapareisson, i aurà pas mai d'universal. L'universal existís pas en el meteis, es una abstraccion, una idèa generala. Es pas qu'una addicion de causas differentas. Es un arcolan... E doncas, cal pas salopejar las colors de l'arcolan...* »

Alara, Un grand capbord, lo Claudi alranq ? Per que pas, se coma lo ditz la paraula populara « la vertat sortís de la boca dels calucs »...

Un enfant d'Occitania aquò segur,

Mas mai que mai un umaniste qu'a comprés que l'universal s'ensrasiga dins la diversitat de las culturas localas.

Maud Moureau

Adui cars paissèls e paissèl-ajudaires,

Espèri que tot se passa plan per vos e la còla. Vos balhi de novèlas qu'ier èra la nòstra « batejada ». Avèm causit Claudi Alranq, un òme de teatre de Pesenàs.... Vos disi pas la serada de foliá qu'era.... E la jornada ! (visita d'un ostal de retirats per festejar « la soca de nadal », deambulacion e cants dins la carrièra a la « Pegolada » de Pesenàs...).

Me soi un pauc estressada dins la matinada, qu'aprestèrem una sceneta de teatre la velha per l'endeman. Mas finfinala, tot s'encadenèt plan quitament se avèm regretat de pas conéisser nòstre tèxte per còr. Espèri qu'un jorn podretz veire lo filme qu'a fait lo Patrici... De mon costat vau ensajar d'o recuperar abans la fin de la setmana. Aprèp nòstra presentacion lo Claudi nos faguèt un monològ dels bons... èra increible ! Parlèt amb las tripas e amb son còr e vos pòdi dire que m'a vertadièrament tocat e segurament als copins de la còla tanben... Diguèt de causes talament prigondas e que resonava talament en ieu (sus sa passion de l'occitan, son biais de veire la vida e las relacions de cada jorn dels unes amb los autres...) que manquèri de plorar sus scèna a doas represas. Èra fòrt... Nos faguèt improvisar un cant teatral (aviam totes de ribans jaunes e roges sul cap que nos balhèt abans de montar sus scèna). A la fin nos prenguèt per la man per far una farandòla en musica. E Bonastre ! Cal precisar que quatre joves musicaires de « bandas » se son convidats e nos faguèron petar la musica tota la serada. Sèm plan contents que Claudi nos prometèt de nos venir veire mai d'un còp lo long de l'annada per trabaillhar la lenga e perque pas far de creacions artisticas. Soi segura qu'avèm d'astre per aquò de l'aver coma pairin.

Pensi que la còla èra ja plan ligada, mas aquela experiéncia nos va sodar encara mai... Nos sèm ja balhat un eslogan de còla : « *Capitarem amassa o capitarem pas !* ».

Bon, braves potons a la còla e subretot als dròlles e bonas fèstas de fin d'annada !

Priscilla Pérès

Batejada 2016

Un espectacle montat a la lèsta mas amb vam. E dins l'estrès tanben.

Puèi i sèm. La batejada. Vaquí cossí comencèt : discourses de presentacion de Calandreta, d'APRENE costat empont. Pauc de mond dins la sala.

E aquí, suspresa ! Una còla de musicaires pren d'assaut la sala. E la dança comença. Fins a aganiment. Es a nosautres de jogar ; tot se passa plan. Lèu.

Es ora de demandar au Claudi Alranq s'accepta d'èsser lo nòstre pairin. Accepta. Jòia e emocion. Per el, per nosautres.

Lo Claudi entamena una tirada – magica – sus sa relacion au mond. Polida leïçon de vida. Fòrta. Emocion encara, gaireben de lagremas, per el, per nosautres. Discors sortit de las tripas e del còrs. Tot desapareis, una connexion se fa sus l'empont. Ven clar ; i a pas d'azard. Aqueste òme de teatre nos va balhar lo vam que cau per caminar ; e serà a nosautres de faire passar aqueste esperit.

E vaquí que la serada contunha ; teatre per la còla, e dança. Musica encara. E cadun dins la sala se jonh a nosautres. Lo repais, lo vin e de cants per nos aculhir dins la familia granda de Calandreta. Per rampelar benlèu que l'escola es - deu ésser – un environament viu.

Beneset Combet

Tres meses ja

Vaquí 3 meses que me sentissi cansada, lassa... aprèp ma tresena malautiá gastrò intestinala, foguèt evident : soi emprenhada !!! Mas non ??? es pas possible !!!

Pasmens, avái totes los simptòmas : lo soslèu, la fatiga, las sautas d'umor, la sensacion de vertolhon... Brèu, de segur soi emprenhada !

La resulta del tèst foguèt negatiu, alara me soi pausada question : de que m'arriba ?

Aprèp d'oras de soscadissa ai trapat lo responsable, lo copable d'aquel estat que me fa virar lo cap : Aprene ! Soi a coar un nenon que fin finala se sonarà : Annada Aprene1.

9 meses per anar cap a una jasilha que se debanarà (o pas...) lo 30 de junh de 2017.

E òc, venèm d'acabar un primièr trimèstre d'una grossesa : l'angoissa del remplaçament, las emocions de descobrir los mainatges, la tristessa de partir de son ostal, lo rire de partejar amb los nòstres copins, formators, lo nòstre pairin, los plors de «cracatges», la fatiga dels viatges, lo vertolhon ligat al la descobèrta d'aquela formidabla relacion regent/mainatges...

Alara, vos balhi rendètz-vos en març per vos donar de novèlas del segond trimèstre de la nòstra prenhesa. (benlèu amb una ecografia?)

Melòdia Leymarie

Una novèla cançon de Nadal d'aprene...

Nadal de qu'es aquò ?

Nadal de qu'es aquò ?

Nadal de qu'es aquò ?

Quita la boneta e veni te recampar
amb nosautres a l'entorn de la soca de Nadal.
Anem mormolhar charrar e subretot cantar,
çò qu'es Nadal, de qu'es aquò Nadal !

D'unies parlaràn d'un òme barbut
totjorn vestit de roge e plan poput.
Qu'en una nuèch de temps,
a cada enfant ofrís de presents.

D'autres diràn qu'una nuèch polida,
nasquèt un nenon dins una establa.
Que venguèt l'òme lo mai celèbre,
Amic de pòbles e enfant celèst.

D'unies evocaràn lor campion,
cranc espanhòl que ganha cada competicion
Que jòga amb sas balas e raqueta
tal un dieu sus la tèrra batuda

D'autres enfin romeigaràn que Nadal,
un jorn o l'autre nos serà fatal
Qu' es pas mai qu'una accion comerciala
e qu'i a trop de presents sus ta lista !

Vaqui çò qu'es Nadal mon pichon.
Vièlh, nenon, argent o campion,
tant que sèm totes amassa, serà la jòia.
Ara amb l'ainat, prononça la formula magica :

« Bota fuòc, cacha fuòc, que nos allegre
e nos faga la gràcia de veire l'an que ven.
E que se sèm pas mai, que siam pas mens. »

Nadal de qu'es aquò,
Nadal de qu'es aquò...
Nadal es aquò, es tot aquò.

Julia Dupiellet.

De pas d'oblidar : La jornada daus drechs de l'òme.

Lo 10 de decembre es lo jorn daus drechs de l'òme. Queu jorn serv per promòure a tot lo monde la Declaracion universalala daus drechs de l'òme, objectiu comun a aténher per tots. Per se calcular un pauc Article 1 « Tots los éssers umans naissen libres e egaus en dignitat e en dreits. » Article 26 al.2 « l'educacion deu visar lo plen espanida de la personalitat humana e au renforçament dau respect daus dreits de l'òme e de las libertats fondamentalas. »...

Plan brave monde,

Aicí quelques mots per la fin de l'annada... Sèm totes a decorar los ostals, a pensar e imaginar las recèptas de cosina, a córrer pels darrières presents, a soscar ont farem s'assetar la mameta e se demandar se lo chin manjarà las rèstas...

Mas se vos plai, malgrat los luses de Nadal, ensagem de gardar los uèlhs dobèrts sus çò que se passa en Siria, sus aquesta atrocitat. S'oblidam la Patz e la Fraternitat, se daissam far la guèrra, cada batalha que portam aicí, a pas mai de sens.

Sèm ciutadans occitans mas tanben ciutadans del monde.

La presompcion d'innocéncia.

La presompcion d'innocéncia es tanben 'na chausa importanta subretot coma los mainatges, ente es la linha quand quò se passa dins la classa ; Joan – Pau presenta un biais interessant per comprener questa famosa presompcion d'innocéncia :

Sei pas un contaire e adonc farai pas un conte ! Sei nonmàs un cronicaire de la vita e si la vita es daus còps un conte, segur n'es pas sovent un conte de fada ! Ai enveja de vos parlar d'una chausa greva e importanta : la famosa presompcion d'innocéncia dins nostra bona e granda justícia.

D'en prumier, en principi – dise ben en principi – un tipe qu'es acusat es supausat innocent. Mas desjà quand a vist son nom dins lo jornau dins un sale afar, e mesma si a la fin sirá innocent, qu'es tot-parier lo desonor, e de tot biais sa vergonha qu'es getada en pastura au public. (« A ! sabetz, ma paubra, i a pas de fumada sens fuòc ! »). De mai, ai ben notat que los grands mejans de premsa, los mediàs, te jorgòtan sens fin sus l'innocéncia es mens presumada...bisarre, estranh...avetz dich curiós ?

D'en segond, en França, au contrari de l'Anglaterra per exemple, qu'es a l'acusat de far la prova de son innocéncia e non pas a la justícia de provar sa culpabilitat. Qu'es pas lo mendre paradòxe de la França, país daus drechs de l'òme : lo goiat (o la goiata segur) es supausat innocent mas qu'es a se de far la prova de son innocéncia. Coma quò, qu'es ben partit per la presempcion d'innocéncia !

Tercio, dins un afar d'assisas, misma si lo tipe a pas fach de preison, es oblujat de se constituar preisonier la velha dau procès. A ! segur qu'es intelligent : coma la justícia es rapida e que los afars duran que te duran, lo goiat aviá tot lo temps de fugir dau tandis qu'a sovent passat deu presentar a la preison, per lo plaser de veire coma quò se passa, coma un avant-gost de çò que pòt crantir ! Es benleu innocent mas quò li fará pas de mau...

Enfin – e qu'es pas lo mielhs – a la dubertura dau procès, quand lo president ditz : « Fasetz entrar l'acusat ! » lo pretendut innocent entra dins la sala emb las menòtas, los punhets ! Qu'es crane, non ? E çò que se pòt comprener coma dau monde dangeirós es completament neci quand qu'es un goiat que se presenta de sa pròpria voluntat. Qu'es la tradicion, coma totjorn, la famosa tradicion que perdona totas las saloparias. E misma, om poriá demandar aus policiers o gendarmas de dostar las menòtas darrier la pòrta, avant de rentrar dins la sala. Non ! L'important es que la jurada puescha ben veire lo famós innocent enhadenat ! Un tipe enhadenat sembla totjorn innocent ! Qu'es coma quelas famosas fotòs de polícia ente un ange sembla l'enemic public numerò un !

Me sembla que qu'es coma si lo president disiá : « Fasetz rentrar lo copable a venir ».

Veiquí, brava gent, çò que voliá vos dire. E sabetz, qu'es pas emb una justícia de l'Atge Mejan e benleu pièg que quilhs braves ben-pensants me faràn aimar l'an dos mila.

Joan-Pau Verdier - Contes d'uei e de doman p.26,28 - novelum – ieo

Samira P. e Julia D.

Jornal dels Calandrins
en formacion Aprene1 2016-2017

Lo Bonastre! n° 4 - Decembre de 2016

Lo Bonastrel, jornal a gratis, d'escampar pas per carrièra
Establiment APRENE.
MVA boita de letras n°116
15, carrièra del General Margueritte - 34500 Besièrs
Tel. 04 67 28 75 36   www.aprene.org

Responsable de publicacion : Patrici Baccou
Cap redactor Samira P. Mesa en pagina : Julie D.
Fotografias :Virginia Chibau e Patrici Baccou

Lo Bonastre

**Jornal de la còla 2016-2017 dels calandrins Aprene 1
Genièr de 2017 - N° 5**

L'editorial de la cap redactriz

Coneissètz l'*Iktsuarpok* ? Es la jòia en çò dels Inuits, que sentissèm en esperant l'arribada d'una persona aimada... Los filipins, per eles, son preses de *Kilig*, la famosa sensacion dels parpalhòls dins lo ventre, quand tomban amoroses. Mas... i a pas unencament l'amor que balha d'alias e d'emocions agradivas. S'escotar de musica vos bota dins un estat segond, parlaretz de *Tarab* en arab. E se l'idèa vos ven de cultivar - voluntàriament ! - lo vòstre bonur, alara poiretz practicar lo *Gökotta* coma lo suedés per celebrar la bona humor matinala... Es lo fach de se levar d'ora lo matin per escotar los aucèls..

Lo Bonur e lo Bon astre, es tot çò que vos desiram per 2017 !!

Vos desiram de vos daissar créisser las envejas, las idèas calugas, l'imaginari, lo rire, e lo vòstre folastre ! D'èsser a l'escota de las femnas salvatjas e dels òmes salvatges que vivon en vosautres, fòra de la civilizacion que los vòl conténer, e de las/los daissar veire lo larg, sortir del temps...

De dialogar amb los esperits dels arbres, dels rius, de la tèrra e de tornar aprene aquel lengatge ancestral e primièr qu'es lo lengatge de la natura...

De profeitar dels pichons moments de vida ont s'amaga lo bonur, dins los detalhs, los recantons, las causas minusculas..

De faire çò que fa l'òme dempuèi la nuèch del temps dins totas las culturas e totas las èpocas : convocar a còp de *Gökotta* o del ritual que vos va plan totes los *Iktsuarpoks*, los *Tarab*, los *kiligs* e totas las energies positives coma lo farián lo chaman Mongol que comunica amb los esperits de l'estepa per demandar lor protecccion per la novèla annada, lo vièlh occitan que bota de grifol e de vesc per atirar las bonas ondas dins son ostal, lo filosòfa bodista que s'emplega a se connectar a son èsser prigond. Desnisar lo bonur d'en pertot ont es dins tal mot inspirant espanyòl, anglés, rús que se pòt pas traduire, e qu'exprimís una idèa, una pensada, un vejaire sul mond agradiu e tendre... Dins tal conte, tala istorieta, tal proverbi plen de bon sens.

Del mondial al local, del social al individual, vos desiram de vos rampelar que l'Uman, dins la diversitat de las culturas qu'a inventadas, es en quista de l'essencial: plan viure! Plan viure amb el meteis, plan viure amb l'alteritat, plan viure amb son environament.

BONA ANNADA 2017 !

Maud MOUREAU

Sabètz perqué fa de ben de s'anar passejar dins la forèst d'aquesta passa ?

Non, i a mièlhs de faire ? Vos o vau contar, coma o faguèri dins Tarn per la celebracion del solstici, lo 21 de decembre.

Fa d'annadas d'aquò quand lo mond èra encara jove, paire Solelh balhèt naissença a las bestiàs e aus vegetaus. Tot anava pel mièlhs. Çaqueŀà arribèt que s'en anèt bufar un còp e sus Tèrra comencèt de faire un fresc daus bèls. Cadun avia paur que tornèsse pas jamai. E los autres après los autres comencèron de s'endormir, fins a son retorn. Desconsolat de los veire aital, lo vent dau Nòrd los informèt que lo solelh tornava ;

aquí vesiam los monts, illuminats. Mantunes se faguèron la promessa de l'esperar. Mas los uns après los autres s'endormissian. [...]

Quand Paire Solelh tornèt demorava pas pus que dos animaus : la pantèra e la chòta. Per los mercejar, lor balhèt lo don de veire dins la nuèit. Aus vegetaus, l agreu, lo sap, lo pin, l'epiceà, lor balhèt lo drèit de gardar lors agulhas e fuèlhas. Los autres, quand vendriá lo vent serián nuds. E eles, de rampelar a cadun que totjorn lo solelh tornariá. (legenda amerindiana).

Alara oblidetz pas, regnts e gents ; tant que i a de vida i a d'espèr... E n'anam aver de besonh.

Beneset Combet

L'Epifania en Euròpa

Ua annada que s'acaba dab las hèstas de Nadau e deu Cap d'an, ua navèra que comença dab l'Epifania lo 6 de genèr. En França, de costuma, que s'i minja ua galeta : ua briòcha en lo Sud, ua frangipana en lo Nòrd. Ua hava qu'ei esconuda a l'interior, lo qui la tròba que's hica ua corona : que disem que tiram los Reis.

Mes, tots los païs ne celèbran pas l'Epifania deu medishbiais. Petit torn d'Euròpa en quauques linhas.

En Espanha e en Italia, lo 6 de genèr qu'ei sinonime de presents. En Espanha, que son los Reis Magues que'us pòrtan aus mainats, pas lo Pairolet. En Italia, qu'ei la Befana (ua broisha) qui'us mia aus mei braves. Segon la legenda, los mei bolegaires que receben carbon.

En Alemanha e aus Païs Baish, los mainats que's passejan d'ostau en ostau en cantar. Que receben pastilhas o presents qui auhereishen a organismes caritatius.

En Anglatèrra, las familhas qu'alucan la candela de Nadau peu darrèr còp.

En los païs de tradicion ortodoxe com Grècia o Bulgaria, lo monde que's banhan dens l'aiga torrada tà cuéller ua crotz, puish que dançan dens l'aiga tà cauhàs. En Romania, corsas de chivaus que son organizadas après la benediction de las bèstias.

En resumir, quau que sia la faïçon de la celebrar, l'Epifania que demora ua hèsta a qui'us agrada aus mainats... e aus gormands !

Alavetz, bona annada a tots e bona hamí.

Stefania Vaissière

Las resolucions de las bonas

Èra la dintrada, e aqueste matin Lucas èra tardièr. Amb sos parents rotllerón tota la nuèch per tornar a l'ostal e del còp clavar las vacanças de fin d'annada. Dins la veitura parleron de las bonas resolucions. E aquò lo tafurava. Què voliá dire « bonas resolucions » ? Semblava un daquòs fòrça important dins lo monde entièr.

S'avíá plan compres, èra una tòca d'aténher cap al 31 de decembre, un objectiu de téner : arrestar o començar quicòm, quicòm que fariá de ben.. Aquò per Lucas èra una mentida generala que sa maire cada annada disia qu'arrestariá de tubar e capitava pas jamai. Assetat dins la cort, Lucas agachava cadun e soscava... El, Lucas, què poiriá ensajar d'aver coma resolucion ? Benlèu arrestar de manjar tan de bonbons... mas d'un biais gustatiu, los bonbons èran bon, alara pensava pas que capitaria d'arrestar.

E lo Simon qu'èra sul tobogan, benlèu que poiriá ensajar d'arrestar de dire « paure colhon » a la fin de cada frase.. mas seriá mens risolièr. O e la regenta ! La regenta poiriá ensajar d'arrestar de cridar totjorn amb la meteissa intonacion « Faanntoonns i aa tròòp de bruuuchh !! »... poiriá ensajar d'o cantar, fariá mens petar los timpans... E lo director... Lo cap d'escola sentissiá lo cafè ! Poiriá ensajar de ne beure mens o de prene de pastilhas de menta ... mas poirián pas mai far de concors d'apnèa quand lor parlava... E i avíá lo Felip, lo jardinier que lor marchava totjorn suls pès amb sas bòtas gigantases, poiriá far de talhièrs de motricitat per mestrejar son còs... mas ensajar d'evitar las bòtas èra un jòc que lor agradava fòrça... E Maria, la dòna de la cantina que mastegava la goma coma una vaca, benlèu la poiriá ensajar d'engolir per de bon o almens de far petar las bulas ... mas bon, seriá pas mai possible de parlar que lo bruch de masticacion èra mai fòrt que las paraulas dels enfants.

A, e anava oblidar Juan, l'animator que jogava totjorn amb lo telefòn... almens poiriá prene un libre, seriá mai util... o los poiriá agachar ..mas poirián pas tricular en jogant al fotbòl. Um... èra sceptic.. Servirián realment aquestas bonas resolucions ? Èra una mentida generala qu'embestiavan los que las prenián e los que las subissián. Cò que consideràrem coma de defauts podián èsser d'oportunitats vertadièras per galejar amassa. E s'embestiar cada primièr de genièr de trapar de resolucions novèlas fasiá pas sens. Deuriá èsser natural e non pas una constrencha. E mai, benlèu deurián èsser de resolucions mai collectivas qu'individualas, per ensajar de melhorar la societat e de portar d'ajuda o d'amor a los que n'avián de besonh... aquò seriá mai frairenal.. Mas per aquò calriá far mai de plaça als autres...

Pr'aquò siá vertadièrament possible... A ! la campana veniá de tindar, Lucas s'anèt recaptar amb lo Simon e sul camin, trapèt dins la pòcha un bonbon. Lo partegèt amb lo copin, aquò èra agradiu d'o far, paure colhon.

Una bona annada a cadun amb de patz, d'amor e de fraternitat.

Julia D.

Idèa per la classa

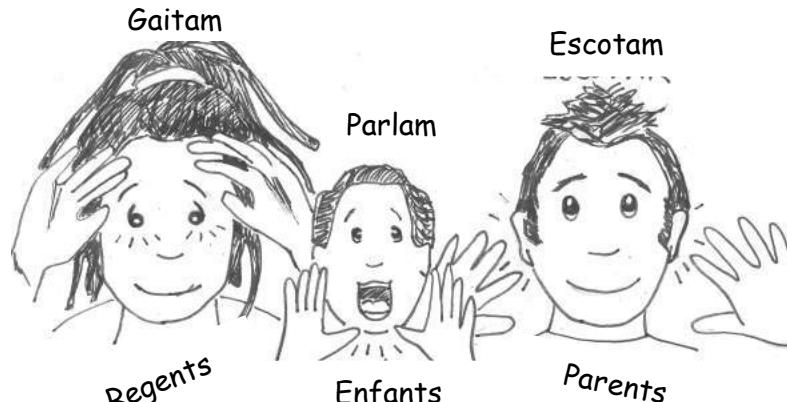
Vos prepausi quicòm que m'agradava fòrça quand èri pichona.

Se sona *Acrostich'* e permet de trabalhar lo poëma d'un biais un pauc diferent e personal, lo podèm siá aprene, siá se'n servir per ne far un amb los mainatges.

Plan sovent lo fasèm a partir del pichon nom, mas aquí vos prepausi una version personala de ma vision de Calandreta.

Coma una pluma virolejant amb lo vent
Alara que d'unes son a far la guèrra
Las paraulas dels mainatges s'entendon
A cada costat de la tèrra.
Ne disèm que sèm de segur
Dins una escòla que se visca
Rendent l'enfant fisançós e liure
En lo menant cap a la vida bèla.
Tu, el e lo monde tot,
Aquò, es a la Calandreta !

Melòdia Leymarie

Illustracion Julià Dupiellet

L'urgència de l'exigència

Nos cal produire. Plan. Es dins l'accion que vesèm cò que pensam. Es cò meteis dins l'agricultura. Mas val la pena de produire fòrça ? O melhor de far mens, sonque cò que cal per noirir lo còr e l'esperit.

Prendre lo temps de la soscadissa al moment del tot lèu fach. Tornar far plaça a la prigondor sus la pensada artificiala es l'urgència uèi.

Dins lo nòstre biais d'intervenir amb los mainatges, dins las nòstras proposicions, nos cal bastir amb d'exigència. Se jaire al pè d'un arbre, lo cap dins las nívols. S'arrestar de córrer, lo far amb de mainatges per trasmetre lo gost del temps que passa nos pòt ajudar per pas pèdre de vista l'essencial.

La creissença pren de temps.

Fàcia al naufragi de la capitada dels escolans dins lors aprendissatges, avèm un ròtle d'emplenar, e pas lo mendre. Cossí far s'avèm pas jamai pres lo temps de nos pausar de questions, d'escambiar sus cò que pòt èstre la nòstra endralha dins lo mestier, o de cò que vivèm dins las nòstras experiéncias. Alavetz, fasèm de causidas, causissèm l'exigència.

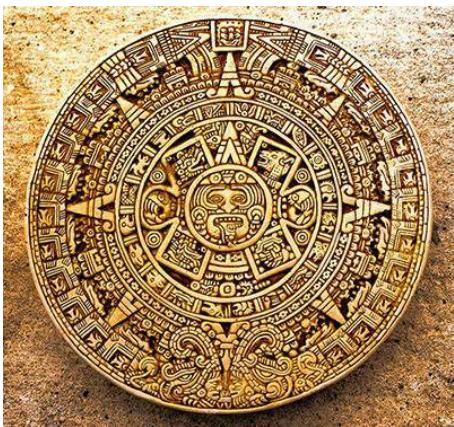
Me tròbi fàcia a un constat: lo de veire tròp de mediocritat dins lo nòstre monde.

Dins l'arquitectura, dins lo nòstre biais d'estre amassa, de partejar, dins la nòstra individualitat extrèma de se contentar del void que vesèm pas dins la profusion, e del terrible pels autres dins la violéncia.

Dins l'educacion es cò meteis. Devèm vertadièrament far de causidas que pòdon servir un autre biais de far societat. Avèm alara besonh de formacion. Sèm aquí per aquò.

Fai cò que dises, diga cò que pensas, pensa cò que sès, siá cò que fas.

Virginia Chibau

Torn del mond e de l'istòria del temps que passa...

Pichòta descolonizacion de nòstres imaginaris...

La nuèit del 31 de decembre passat, avèm festejat lo passatge a l'annada 2017 dins lo calendrier solar gregoriano que comença amb la naissença de Jèsus Crist e que s'es impausat coma la nòrma internacionala.

Mas en quina annada sèm, dins d'autres calendiers ?

- Lo 28 de genièr dintrarem dins l'annada del Gal 4714 del **calendrier chinés**, mes en plaça per l'emperaire Jaune "Huangdi" dins l'annada 2637 abans Jesús-Crist. Es un calendrier luni-solar.
- Lo primièr de genièr de 2017 correspond al 12 Dey (Yekshanbeh) 1395 del **calendrier persan** que debuta amb l'egire (exili dels companhons de Mahomet cap a Meca).
- Dins lo calendrier **civil indian**, que comença en 78 ap J-C amb l'èra Saka, dintram dins l'annada 1939. Lo punt de partença del calendrier es l'installacion de las primières tribus Indo-Scythe saka sul territòri indian.
- Lo 11 de setembre passat, sèm dintrats dins l'annada 2009 del calendrier etiopian que debuta 8 ans aprèp lo calendrier gregoriano amb « l'incarnacion » de Jèsus.

- Lo « 4 ahau 8 cumuk », 11 d'agost de 3114 av J-C, correspond a l'annada 0 del « **compte long** » **Maya**, annada de la creacion del mond. En 2017, seriam donc en l'an 5128 Maya !

- Lo 14 vendemiaire an II (5 d'octobre de 1793), los revolucionaris franceses de la Convencion establigueron lo començament de l'èra republicana e causiguèron la data de la proclamacion de la Republica, lo 1er vendemiaire an I (22 de setembre de 1792) coma debuta del calendrier. Cò que fa que l'annada 2017 seriá l'annada 225 dins lo calendrier republican se lo Napoleon l'avíá pas abolit.

Lunar, solar, o luni-solar, los calendiers demòran una convencion humana. I a pas a dire, lo temps es una **invencion culturala...**

Alara, coma lo diria tan plan Montaigne :

« Esope, aqueste grand cabord, vegèt son mestre que pissava tot en passejant.

Puèi que encara ? cò diguèt, nos calriá cagar tot en córrer?

Docegem lo temps, ne nos demòra encara un fum de vagant e de mal emplegat »

Maud MOUREAU

Conte del Orient-Mejan

Cadun pòrta sa vision del mond.
Un còp èra, un òme vièlh assetat a la dintrada d'una vila d'Orient-Mejan. Un òme jove se sarrèt e li diguèt :
- Soi pas jamai vengut aquí. Cossí son las gents que vivon dins aquesta vila ? L'òme vièlh li respondèt per una question :
- Cossí èran las gents dins la vila d'ont venes ?
- Egoïstas e marrits. Es la rason qu'èri plan content de partir, diguèt l'òme jove.
Lo vièlh respondèt : traparàs las quitas personas aquí.
Un pauc mai tard, un autre òme jove se sarrèt e li pausèt exactament la meteissa question.
- Veni d'arribar dins la region. Cossí son las gents que vivon dins aquesta vila ?

L'òme vièlh respondèt cò meteis :

- Diga-me, mon dròlle, cossí èran las gents dins la vila d'ont venes ?
- Èran bons e acuhents, onèstes, i avíai d'amics bons. Aguèri fòrça dificultats de los daissar, respondèt l'òme jove.
- Traparàs los meteisses aquí, respondèt l'òme vièlh.

Un mercadièr que fasiá beure sos camèls pas trop luènh avíá ausit las doas discutidas. Tre que lo segond òme jove foguèt luènh, s'adreicèt al vièlh sus un ton de repròchi :

- Cossí pòdes balhar doas responsas completament differentas a la meteissa question pausada per doas personas ?
- Lo que dobrís son còr cambia tanben son agach suls autres, respondèt lo vièlh. Cadun pòrta son univèrs dins son còr.

Clara BOUR

Cultura locala e universalitat

A nòstra batejada, la còla èra amassa sus l'empont, al entorn de Claudi Alranq, nòstre Pairin. Lo public, coma nosautres, èra pivela per son intervencion.

A un moment, contèt qu'aprèp mantun rencontre, tornèt dins son país de Pesenàs amb son petaçon, fach de causas de res. Pausèt son petaçon dins un ermàs.

Agachèt fins a la primièra poncha de l'ermàs, fins a la ciutat. Aquesta ciutat que geris lo territòri, lo poder. Mas èra conscient que trop de ciutat mena la guèrra.

Agachèt fins a la segonda poncha de l'ermàs, fins al sacrat. Lo sacrat qu'ajuda l'òme a se confrontar a la mòrt. Mas èra conscient que trop de sacrat mena l'inquisicion.

Fin finala, agachèt fins a la darrera poncha de l'ermàs, fins a la natura. Aqueste contacte que permet d'èsser en ligam amb nòstra terra, amb nòstras rasigas. Mas èra conscient que trop de natura fa tornar salvatge.

Vaquí cossí en equilibre entre los tres pòls, ancorèt plan sos pès dins lo sòl amb son petaçon, fach de causas de res. Sa curiositat a questionar las autres culturas, son caminament de cercaire e de comedian, li fa viure e partejar sa cultura locala amb de valors universalas, dubèrta sul mond.

Vertat, me pensi, res s'opausa pas a se sentir lengadocian, occitan, francés, europenc, ciutadan del monde. Caduna a son nivèl, aquestas riquesas se van ajustar o addicionar.

Donc, mercé Pairin, per aquestas paraulas poéticas, emplenadas d'umilitat e de sapiéncia que nos acompanharàn pendant aquesta novèla annada 2017 e segurament mai luènh encara. Coma de granas que grelharàn a la prima...

Elena WEISSLINGER

Un pichon res

Un momenton de classa es de còps mai instructiu qu'un an de formacion teorica. E se la riquesa de la formacion Aprene 1 tenia pas que dins tot aqueles « pichons res » de vida de classa ? E se la formacion, èra pas finalament los mainatges que la nos balhan ?

Aquel, plen de jòia de menar a la taula de descobèrta son present de Nadal a partejar ; o aquela pichòta de cicle 1, pès pluma mas caractèr plan marcat, que vòl montar suls genolhs per èsser a la nautor ; aquela autra del meteis atge que, pendent un cors de cicle 3 sul navegador Laperouse, se meravilha davant lo dessenh del « batèu pirata » e, tota contenta d'aver comprés quicòm, s'escrida : « A òc, l'apèro, siás venguda a l'apèro amb papà e mamà ! »

Cada jorn, lors reflexions e de còps lor coratge nos tòca o nos torna botar en question. « Se pòt botar un nenon dins lo ventre, mas dos, es possible ? » Bona question.

De còps, dunes an fòrça mai de coratge qu'un adulte. Què dire d'aquel que deu, apuèi una operacion dels pès, tornar aprene a marchar ? O d'aquel, tocat de surditat, urós porque se va far operar ?

Vos prepausi, per aquela novèla annada, de torna trapar la vòstra arma d'enfant e l'inocència, lo coratge, las reflexions sens coa nimai cap e las bestiesas que l'acompanhan. Dins pauc de temps, carnaval serà. Al diable los problèmes d'adultes !!!

Simon BRÄNDLI BARBANÇA

Bonjorn familha de lenga : Ongria e India

Divendres lo 6 de Genier de 2017, Petya un amic ongrès intervenguet dins la classa de Pèire Raymond, (Calandreta de Vernhat, Orlhac) per far la presentacion de son país: Ongria. Queu moment Petya ensenhet un pitchon cançon.

Era un moment agreable ! Los mainatges capiteran plan de tornar dire e cantar quela cançon.

Om nahmo Narayana (messatge de patz en sanskrit, Indian) a totes per l'annada que ven.

La cançon

Bóbita, Bóbita, jàtszik
Szànyat igèz a malacnak

Bóbita, Bóbita, juga
Lança un sòrt au gorreton per lo aver
de las alas
Sieto dejos e lo promet un poton
Que lo fai s'envolar e rigola.

Ràül, igér neki csókot,
Röpteti és kikacagja.
Bóbita, Bóbita, táncol,
Körben az angyalok ülnek
Béka hadak fuvoláznak,
Sáska hadak hegedülnek

Bóbita, Bóbita, dança
Angels sietan alellorn
Una arma de galhaujas jugan flauta
Una arma de cigalas jugan violon.

Samira P.

D'escotar

Vos presenti Alidé Sans, una artista qu'a lo coratge de cantar en aranés (una varianta del gascon) que se parla dins Val d'Aran, en Espanha. A l'ora d'ara a publicat sonque un disc (*Eth paradís ei en tu*) amb dotze cançons de composicion pròpia e una cançon tradicionala represa. Sas cançons son plenas d'energia, de sentiments e de reflexions sus la vida. De segur que serà una bona descobèrta per las vòstras aurelhas e lo vòstre cò!!

Coma exemple, vaquí lo tèxte de la cançon *Audèths*:

*Aciu que sò, seiguda en mèn fautulh mentre les veigui volar.
M'ei igual a on vagen a parar, vieràn de nets a dromir.*

*Eth mèn cap, eth melhor des nins que jamès agen pogut
trapar.*

*Era patz que tant demane tanta gent, de còp, semble qu'a
arribat.*

*Tan lèu è vist que non me pogui equivocar,
que vire eth mon igual qu'es nòsti caps.*

*Cada vers un audèth, cada audèth hèt un vers,
laguens des nòsti caps!*

*Coma era aigua que s'escor e non demane qué i aurà mès enlà.
De nau voi desvelhar en un prat e sense ròba e a plaser, caminar.
Formen part deth mèn entorn es ores que hí a pèrder damb tu.
Eth temps non pare d'auançar e auem es uassi banhats ena pòur
de qu'un bon dia acabe tot!*

Acabe tot...

Laguens des nòsti caps!

Eth sòn cant, eth major plaser que jamès aja pogut trapar!

Eth mèn cap, eth melhor des nins que jamès agen pogut trapar!

Jesús Izquierdo Pérez

Lo Lotò...

Lo mòt lotò ven d'un mòt italian «*lotto*» que vòl dire lòt. Es un italiano Benedetto Gentile qu'a inventat lo jòc en rapòrt ambé lo renovèlament dei membres municipaus dins sa vila. Es en 1539 que lo jòc arribèt en França per Francés Ier, aqueu descobriguèt aquesta practica temps de sei campanas en Itàlia e decidiguèt de l'implantar en França per l'economia dau païs.

Lo sabietz? Segon lei regions de França, lo lotò se sona autrament :

Es la **Quina** en Cantal e Avairon

Es lo **lotò** per Rose-Aups, Provença, Ionna, Aude, Lengadòc Rosselhon, Soïsse, Gironda, Saona e Tarn

Es la **Galina au caça** en Corrèsa

Es lo **Lotò-quina** : Picardia e Nord pas de calais.

L'emonciacion dei numeròs es sovent acompañada d'un jòc de mòt ò una frasa amusanta, vaicí quauqueis exemples :

Lo 4	La cadièra	Lo 30	En Tirol (cf a la vila de Trenta)
Lo 5	La man plena	Lo 33	Li gibossons (boçuts)
Lo 8	La corda	Lo 44	Lo caraca
Lo 13	Lo gibós e son baston	Lo 51	Lo pastagà
Lo 11	Li cambas dau tiraire	Lo 89	La mameta
Lo 20	Qu'es pas d'aiga ?	Lo 90	Lo papet

Elodia COUDERT

JO BONASTRE!

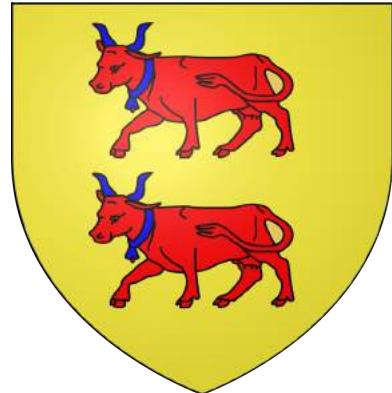
Jornau de la còla A1 2016-2017
Heurèr N°6

Lo Bearn

Pendent l'annada, la formacion que preved 3 estagis d'ahortiment de lenga : en Lengadòc, en Gasconha e en Provença.

Que soi la sola gascona – tà estar mei precisa, la sola bearnesa - de la còla e qu'ei dab un plaser deus grans qu'aprenoi qu'en heurèr, l'estagi e's debanaré a noste, en Bearn. Petita presentacion d'aqueth beròi canton mei au sud-oèst de França.

Lo Bearn e lo País Basco que's partatjan lo departament deus Pirenèus-Atlantics. La devisa latina qu'ei *Gratia Dei sum id quod sum e justament* : lo grop Nadau qu'ac a plan dit, "qu'èm çò qui èm". Lo blason deu Bearn que representa duas vacas bearnesas (raça locau) rojas sus un hons d'aur e "*Aqueras montanhas*" que n'ei la canta emblematica. La vila de Pau qu'ei la capitala.

Dus deus òmis qu'an marcat l'istòria deu Bearn : Gaston Fébus e lo Noste Enric (Henri IV). Lo purmèr qu'affirmè la neutralitat deu país dens la guèrra de cent ans. Lo Bearn que guardè la sobiranetat a costat deus sons vesins francés, aragonés e anglés. La lenga bearnesa e la moneda marcada de las duas vaquetas que n'estón dus simbèus. Lo dusau que vadó a Pau e qu'estó rei de França e de Navarra de 1589 a 1610, annada on estó assassinat. Enquèra a l'òra d'ara, que podem visitar lo castèth de Pau e véder lo clesc de tortuga qui, segon la legenda, li serviva de brèç...

Adara, que coneishetz un drin miélher l'istòria deu Bearn. Alavetz, ça-vietz béver un còp de Juranson (vin blanc locau) : planvenguda en Bearn la còla !

Stefania VAISSIÈRE

Lei bèstias dins Pirenèus

La setmana dau 13 au 16 de febrier avèm fach una sortida en raqueta a l'entorn dau còl de Portalet en Espanha. Aguèrem d'astre perque un guida de montanya nos permetèrem d'observar la preséncia de bèstias... Mai d'unei espècias coabitán dins lei soms pirenencs. Comencem per lei mamifèrs, durant nòstra passejada avèm vist dei traças d'un blanchon (la lebre blanca) que cambia de color segond la sason per se protegir de sei predators. Dins lei cimas ben en aut podètz veire leis isards e sei pichonet, leis etèrlos. Se son lei camós pirenencs e se barrutlan siegue en tropèu siegue tot solet. Visquèrem lo pic lo mai aut de la cadena pirenènca, se sona lo pic dau Miègjorn d'Aussau, lo mòt Aussau vau dire «ors» en gascon.

Aquela bèstia es encara presenta dins Pirenèus, existís encuei una trentenada d'ors bruns. E se siatz crespinós e atentiu, poiariatz contemplar tanben lei cèrvis e lo reinard. Per acabar amé lei mamifèrs ben segur durant l'estiu, verratz dei murets (marmòtas) que se pòdon devistar sus lei flancs dei còls. Puei se levatz vòstre uèlhs, poiariatz veire dei menas de corbatàs amé lo bòc jaune, son lei gralhas dau bòc jaune espècia sociable que pòt volar per centenadas. De mai aquèu aucèu a la facultat de seguir l'agla reiau qu'eu tanben es present dins lei cimas. Per netear lei carcassas, podèm trobar lei quatre espècias de vautors es a dire :

Lo Gaufèra

lo vautor tamisier, lo vautor negre, lo vautor pelacan e lo vautor pèça òs. E se partètz de bona ora auretz benlèu l'escasença d'espagnar la dança dei gaufèras (*Tetrao urogallus*) es una espècia qu'a despareguda deis Aups e que pòt s'observar solament dins Pirenèus.

Se volètz mai d'entretenha sus lei noms dei bestiàs en occitan vos conselhi de gaitar lo libre de Claudi BARSOTTI que se sona «*Bestiari d'Occitània*». Elodia COUDERT

Mescladís de variantas !!!

Qu'èram en ahortiment de lenga occitana
Gascona doncas que'vs vau contar un drin lo berò dia de uei dab un chic de Gascon !

Que nse n'anèm passejar a l'entorn deu Pic de Mieidia d'Aussau ! Qu'era berò... *èrem muscat pel temps ! I sèm anats amb lo tren onze mas pas realament a pè... en raquetas !!*

Quina bona idea de sortida dab las nostas classas futuras.
Per d'un es benlèu qu'era long coma lo camin de romieu.
Mes tà jo caminar suu blanc mantèu de la montanha n'ei pas jamei tròp long sustot quan avem l'escasença de véder sarris. **L'un èra polit coma un angelon de glèisa !** Que l'avem vist coma se èra a costat mercés a las gemèlas deu David, lo noste accompanhaire. Qu'avem vist un «balèti» d'agraulas «**blancas coma las popas del grilh...**

Lo mei amusant qu'era lo moment d'apitar un iglò amassa... Que m'arretrobèi embarrada a l'interior... E òc, que cau saber qu'entà har un iglò, que cau embarrà's dehens.

Illustracion aquiu dessús de Julia D.

Se sentís plan ; la prima torna. Los arbres, los uns après los autres van tornar trapar lors fuèlhas. O sabètz, totes son nuds l'ivèrn. Totes ? Vertadièrament ? È non, que los conifèrs las an. Perqué ?

I a d'annadas d'aquò a l'arribada dau fresc los aucèus se n'anèron, en daissant darrièr un auçelon pas pron aluserpits per los seguir. Solet, s'es mes a cercar un refugi. Demandèt primièr au rei daus arbres : lo garric. Que refusèt, en dire «*un auçelon tot gris, tot petit coma tu... non, me vas faire vergonha. Passa ton camin !*» Se n'anèt puèi demandar a l'ametlièr, que lo daissèt el tanben. E aital, de refús en refús, lo fresc veniá de mai en mai insuportable. Au punt que lo pichon demandèt la proteccion dau bois. Aquèu i diguèt de òc, qu'aviá pietat. E lo vaquí enfin au caud quand... Un rainal passa, qu'urosament lo vei pas.

Mas la paur basta ; e ditz que se'n va cercar proteccion mai luènh. Lo vaquí que se torna metre en camin per se faire un ostalet. Après aver ausit lo non dau pibol es vertadièrament desconsolat. E comença de se sarrar dins las èrbas, per esperar que tot passe. De lo veire aital un sap i prepausa de lo protegir fins a çò que faga mai caud. S'avètz ja ensajat, las agulhas d'un sap fan pas lo nis mai agradiu. Totben l'auçelon accepta. E lo vaquí que dormís.

Quand lo vent dau Nòrd bufà, que mena la neu, los arbres començan de pèdre lors fuèlhas. Lo sap, el, interpelèt lo vent, en i dire que dins son fulhum dormissiá un auçelon, e i contèt l'istòria. Lo vent ne foguèt esmogut e acceptèt de passar camin.

Dempuèi aqueste temps los conifèrs gardan lors agulhas, tal coma lo bois sas fuèlhas.

Conte popular, version de Beneset COMBET

Gossi far un moton ?

① una nívol

② los patas

③ la coa

④ lo cap

⑤ lo siòl

Simon Brändli Barbance

Çò de miéher qu'ei d'aver 3 grops : los qui hèn las bricas dab las palas, los qui hèn lo camin dab las bricas cap a l'iglò e los qui apitan a plaser las parets... Ne cau pas desbrembar lo coratjós a l'interior qui consolida la paret de l'interior e que deu *aver ua paciença d'anjo*, e qui, pendant mantuas minutias, ei sancèrament embarrat dehens e que cau aténer lo còp de palas deus amics tà poder sortir... **Ensayavi de balhar d'alias a la còla per acabar la dintrada de l'iglò.** Mes qu'era un drin irrealista dab lo temps qui'ns demorava... N'ei pas tan grèu, que'n harèi un dab la mea classa futura dinc a la fin !

Mercés a Benoit, lo noste formator gascon per la soa ajuda, mercés a Maurici Romieu per las soas expressions idiomaticas e mercés a David de m'aver desliurada de l'iglò...

Legenda :

- en escritura normala : gascon
- **en gràs** : lengadocian
- *en italic* : expressions idiomaticas tirat deu libe de Maurici Romieu, «Diccionari d'expressions e locucions occitanas».

Priscilla PÉRÈS

Aci un sarri e un "chocard" sonat en gascon agraula e en lengadocien gralha a bec jaune, cf. l'article d'Elodia !

Un extremen en Occitània

Tre que descobriguèri l'occitan, sentiguèri un ligam amb ma region: un canton dins lo sud-oèst d'Espanha sonat Extremadura. Istoricament e socialment ligada a Portugal, es una tèrra paura, paisana, amb un passat socioeconomics comparable al sud-oèst de França. Ailà i aviá un dialècte (uèi percut), lo *Castúo*. En 1921, Luís Chamizo escriguèt un libre de poesia dins aqueste dialècte : «*El miajón de los castúos*». Lo Chamizo i exprimís lo sentiment, lo biais d'èsser e lo biais de far de las gents del país, amb un parlar fòrça prigond, plen d'imatges, engraciat dins lo sentit paisan, dins los *castúos* (las gents del país).

(...)

Vusotros qu'attendéis a las lerturas
y séis tan sabijndos de las cencias
que quizás nus larguéis de carrerilla
y en romances jazañas extremeñas
que los nuestros ejaron sin contaglas
endispues de jaceglas.

(...)

Vusotros qu'attendéis a las lerturas
sin queär en los jierros ni las juellas,
qu'asina como'l tren vais por la vida,
retumbando y deprisia...

(...)

Si n'os podéis pará, meté pal bolso
este cacho e libreta,
y al pasá por aquí mirá pal cielo,
y endispues pa la tierra,
y endispues de miranos con cariño,
principiar a leegla;
porqu'ella sus dirá nuestros quereles,
nuestros guapos jorgorios, nuestras penas,
ocurrencias mu juertes y mu jondas
y cosinas mu durces y mu tiernas.

(...)

Y sus dirá tamién cómo palramos
los hijos d'estas tierras,
porqu'icimos asina: jierro, jumo
y la jacha y el jigo y la jiguera.

(...)

Y tamién sus dirá que semos güenos,
que nuestra vida es güeña
en la pas d'un viví lleno e trebajos
y al doló d'un viví lleno e miserias:
**iel miajón que llevamos los castúos
por bajo e la corteza!**

(...)

(...)

Vosauts qu'espiazz las lecturas
e qu'ètz tant saberuts de las sciéncias
que lhèu e'n paraulejaratz d'ua halada
e com un libe las proessas extremenhas
que los nostes e deishèn shens comptar
arron de las har.

(...)

Vosauts qu'espiazz las lecturas
shens deishar suus hèrs ni las quitas peadas
qu'atau com lo trin que vatz per la vita vitanta,
en retronant e a hum...

(...)

Se ne'vs podetz pas estancar, hicatz a la saca
aquera traca de libet,
e en passar per aquiu, espiazz de cap au cèu,
e après de cap a la tèrra,
e après de ns'espiazz dab tendressa,
començatz de la léger ;
pr'amor era que'vs diserà las nostas amors,
las nostas beròjas gaïeras, las nostas penas,
tròbas hèra hòrtas e hèra pregondas
e causòtas hèra doças e hèra carinhosas.

(...)

E que'vs diserà tanben quin parlam
los hilhs d'aquestas tèrras,
pr'amor que disem atau : hèr, hum,
e la bohada e la higa e lo higuèr.

(...)

E que'vs diserà tanben qu'èm braves,
que la nosta vita qu'e bona
dens la patz d'un viver plen de tribalhs
e dens la dolor d'un viver plen de misèrias :
**la mica que portam, los castúos,
en devath de la crosta!**

(...)

Jesús IZQUIERDO PÉREZ

Pichona incursion dins los imatges de la lenga

Coma lo Maurici nos diguèt la setmana passada en Bearn, lo collectatge que faguèt per las expressions e locucions occitanas se faguèt per la màger part dins lo sieu encastre familial. Pas cap de possibilitat de demandar a quauqu'un : quinas expressions utilisatz per parlar d'aquò ?...

Mas foguèt possible de mercé al travalh de la memòrias e de la vida viscuda en occitan (lengadociana) dins lo nis.

Aital, la mameta dins aquela situacion aviá la lenga imatgièra : al Maurici drollet que manjava pas trop, li disiá a taula :

– La cleda es barrada ? *

A aquel dròlle qu'èra magre coma un rastèl li auriá poscut cridar : lo grais te raja pas per la coeta !

Imaginam plan las còstas del còs de l'enfant qu'a pas que la pèl suls òsses ! L'imatge del rastèl illustra plan l'esqueleta.

Al contrari a un autre que manja fòrça :

– As un apetis de can ! Siás gras coma un monge !

Per aprigondir la vòstra cultura de la riquesa de la lenga, vos aconselhi lo «Diccionari d'expressions e locucions occitanas» de Maurici Romieu, Andrieu Bianchi e Loïs Gaubèrt, Edicions Vent Terral.

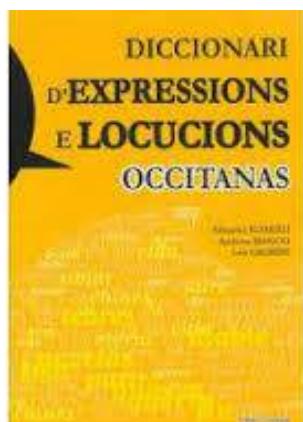
Podèm joslinhar la quantitat d'expressions a l'entorn del manjar e del beure, la magror o l'obesitat que nos confirma que l'occitan es plan la lenga dels terrians, «*pantagruelica*» nos disiá Claudi Alranq !!!

E per acabar sus de paraulas de sapiéncia populara :

– La gota al nas, la coa que pend, es signe de maishant temps !!

disiá la mameta de Céline, de las terminas d'Òlt e Garona pròche de Dordonha.

* la cleda es una barradura qu'empacha las bèstias de dintrar dins un prat.

Virginia CHIVAU

Darrièr las expressions e dichas occitanas...

Pendent nòstre estagi d'afortiment de lenga en Gasconha, encontrèrem Maurici ROMIEU que nos presentèt son "Diccionari d'expressions e locucions occitanas", sièis mila expressions e locucions per ajudar a dintrar dins aquela part un pauc secrèta de la lenga. Expliquèt que, dins la lenga parlada, las locucions comparatives son lo biais lo mai corrent de marcar l'intensitat d'una qualitat o d'una accion, al luòc dels advèrbis d'intensitat. Se ditz puslèu "*magre coma un rastèl*" que "*fòrça magre, plan magre*", "*trabalhar coma un negre*" puslèu que "*trabalhar fòrça, bravament*". Las locucions metafòricas, elas, funcionan sus un transfèrt : del concret a l'abstrach, de la realitat fisica a la realitat psíquica, de la realitat animala a la realitat humana. "*Caganis*" es l'aucelon qu'a pas la fòrça de cagar fòra del nis e per extension (un pauc pejorativa) es lo darrièr nascut de la familia quand es encara pichon.

Me remembri los papetas e mameitas del vilatge, assetats suls bancs de pèiras a charrar. Lor lenga, ancorada dins una societat rurala, èra subretot orala. Pr'aquò, emplegavan fòrça imatges per exprimir quicòm.

Los imatges de lor dire jornalièr, en ligam amb lor environament (objèctes quotidiàns, bèstias domesticas, faune e flòra...) servissián sovent per dire las qualitats o las pecas de qualqu'un, per apiejar un trach. De còps, las pecas èran apiejadadas d'un biais un pauc trufandièr. Aquestes imatges fan de l'occitan una lenga fòrça colorada, evocativa.

Dins mon vilatge d'Alinhau del vent, d'expressions nasqueron a l'entorn d'una charradissa sus la plaça e son demoradas : "*Aquel sentís la pala*" o "*Aquel es un PPI*". Se qualqu'un es un pauc vièlh e sembla pas trop en forma, es possible que trespassé. La pala servís per cavar lo trauc del cementèri e PPI vòl dire "*Passarà Pas l'Ivèrn*". Quina libertat de poder rire de tot en public, amai de la mòrt !

Un ancian aviá trapat sa formula "*filosofica*" : "*t'e'n fagas pas; pim, pam, pim, pam, tot aquò s'arrengarà*", represa per d'autres. Es a dire, servís de res de s'estressar o de se desmenar fàcia a una tasca perque en caminant a son aise, capitarem totjorn d'acabar lo trabalh.

Se pòt dire que, per cada situacion, de còps penibla, i aviá totjorn un biais de desdramatizar, de prene de distància. Darrièr aquela mena de tornar la vida mai leugièra se dessenha una forma d'umilitat e de filosofia.

La lenga occitana es dubèrta ; daissa a cadun sa part de libertat, de creativitat, permet a diferents dialèctes de se comprene e d'aculhir l'autre dins sa diferéncia. Es la lenga ont, amb de prefixes e sufíxes apropiats, se pòt inventar un mot per exprimir una nuança. Es la lenga que lo mond popular rural amb totas aquestas expressions e dichas an tornada risolièra, chucosa.

Per totes aquellas particularitats, es important de transmetre l'essència de la lenga als mainatges.

La se van apropiar amb la libertat de l'adaptar a lor environament a eles.

Elena WEISSLINGER

Illustracion de Julia D.

Ivernada ?

Mon modul 2 se passa a Orlhac dau mes de genier au mes de març – «*la vila mai freja*» de França – me dissei, quò es pas un problema, podrai gerar lo freg alai. Lo mai important es de plan pensar aus vestits chauds. Finalament era presta e lайдонc partiá tot content per lo Cantai.

La rentrada era miraudiosa, la montanya, la névia, totes bravas. Ere coma un mainatge davant lo païsatge.

Mas après 'na setmana de freg, de névia, mesma s'ere plan vestida, mas raiçs africanas me remembreren qu'ai mestier de chalor !

Laidonc, me sei carculada mas si l'òme es un animau, perqué pòt pas ivernar coma los autres ? Per atertant avem pas gaire d'energia pendent queu periòde. La rason normalament nos deu ajudar per ribar a quela decision !

Dins ma recercha sus l'ivernada per l'article dau jornal, ai vist qu'en francés exista 'na diferéncia entre «*hibernation*» e «*hivernation*» (la diferéncia exista pas dins lo diccionari occitan).

«*Hibernation*» se caracterisa per una ipotermia contròllada e una immobilisacion relativa daus bèstias dins lors terriers. Per subreviure los «*hibernants*» an mestier de far de gròssas reserves qu'an emmagasinadas avant l'ivern. Son essencialament las bèstias de talha mejana que pòden «*hiberner*». Si son trop pitas, lor niveu de metabolisme es pas sufisant per tener tot lo temps d'ivern. Si son trop belas, es un problema per tornar trapar la temperatura normala a la fin de l'ivern. L'ors es laidonc 'na bèstia que pòt pas «*hiberner*» mas es un «*hivernant*» vòle dire que garda totjorn sas capacitats fisiologicas e una temperatura corporala estable, un ralentissament de las activitats e de las freqüéncias cardiaques.

Finalament, ma question seriá mai: «perqué nosautres podèm pas «*hiverner*» ? ☺

Samira P.

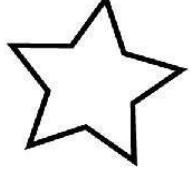

Lo BONASTRE

Jornau dei Calandrins en formacion Aprene1 2016-2017

Nº 7, març de 2017

Lo Carnaval bearnés

Carnaval qu'ei ua hèsta populara, presenta dens lo monde mes cada endret qu'a la soa especificitat.

Lo Carnaval Bearnés que hè partida deus 5 mei grans carnavals de França. Qu'existeish desempuish 30 ans. Cada annada, que's debana a Pau e que dura mei d'ua setmana. La figura principau de la hèsta qu'ei Sent Pançard. Mantuns moments que ritman Carnaval : lo tornar de Sent Pançard, la caça a l'òrs, la serada de Carronha, lo passa-carrèra, lo jutjament ...

L'istòria que conta lo rei Sent Pançard que s'ei escapat en Aragon tà non pas estar brutlat. Au moment de Carnaval, que disem que torna tà Pau dab la hemna, Carronha, en s'estancar dens vilas.

Quan arriba, qu'ei "*la timpona*". Lo monde que minjan, que beven, que cantan, que dançan : que hestejam la Sent Porquin. Mes Quarèsma, un puritan, que vòu tornar gavidar lo monde. Lo pòble que s'esmaleish contra Sent Pançard : que li arcastan tots los chepics de l'annada. Qu'ei jutjat e condemnat au huec. Que son los gendarmas que'u mian mes, suu camin, Sent Pançard que s'escapa (que trobarà refugi en Aragon). Alavetz, lo pòble que hè brutlar un manequin que representa Sent Pançard.

Tradicionaument, las escòlas tanben que hèn Carnaval. Los mainats que fabrican un Sent Pançard. Que desfilan per las carrèras en seguir lo manequin, en cantar, en cridar, en dançar. Que hèn lo jutjament puish que hèn brutlar la lor fabricacion abans de vrespejar !

Stefania Vaissière

Lo Sent
Pançard de la
calandreta de
Lescar

Carnaval de Limós

Es un eveniment sens egal dins lo monde tot: 600 carnavalièrs demest 10 000 personas que sortisson las fecas cada fin de setmana pendent onze setmanas.

Mas d'ont ven aquel carnaval?

Segon una tradicion del sègle XIVen, los molinièrs celebravan la remesa de la redevença al monastèri de Prolhe lo jorn de dimars gras, acompañats per de menestrièrs, se passejavan dins la vila lancant dragèas e farina, farandolejant e jogant autbòis e tambors.

Aquò contunha e, a mai, s'es enriquit de bandas que sortisson a son torn la dimenjada : n'i a un vintenat que representan un barri de la vila, un luòc, una corporacion, una intencion.... La causida del nom se fa en foncion d'aquò, quelques exemples:

L'aragou, les anciens, los encantados, los estabousits, las femnas, los jouves, los tabs....

Las sortidas de la bandas son fòrça reglamentadas:

- una sortida a 11 oras sus un tèma d'actualitat, a la trufariá...

- una sortida a 17 oras sus una musica mai lenta e dins un costum unenc o en Peiròt.

- una sortida a 22 oras, mai solemna que se debana al lum de las entòrchas e d'aires mai lents encara.

La clavadura de carnaval se debana pendent la nuèit de la blanqueta de Limós amb lo jutjament en occitan de sa majestat carnaval e sa cremason, tot aquò celebrat amb la cançon «Adieu paure carnaval».

Per acabar vos doni quelques datas importantas de mancar pas:

- **Lo dissabte 25 de març:** carnaval del monde amb de bandas que venon de mantun país (Brasil, Africa, Romania...).

- **Lo dimenge 26 de març:** sortida de las bandas totas.

- **Lo dimècres 29 de març:** 14h30 carnaval dels mainatges e jutjament de «Sénher e Dòna negre e blanc » per la Calandreta Limosenga.

- **Lo dissabte 1èr d'abrial:** sortida «los jouves» «les Limouxins».

- **Lo dimenge 2 d'abrial:** nuèit de la blanqueta, jutjament e cremason de sa majestat Carnaval.

Al plaser de vos véser sus la plaça de la Republica.

Mélodie LEYMARIE

Carnaval a Calandreta

Amb lo mes de febrièr, ausissèm la musica de las fanfaras, los passes cadenciats de las bèstias totemicas, las primièras nòtas de las cançons de carnaval, que los enfants aprèstan, un an de mai, dins las classas : Carnaval es arribat, Adieu paure Carnaval... Totas las classas escrivon lo jutjament de l'Òme Carnaval, qu'a fòrça causas de se far reprochar, aqueste an encara. Aqueste Carnaval, que cal fargar, amb de jornals e de pega, o de cartons, o de teissuts, segon las escòlas. Aqueste Carnaval, que cal decorar, pintrar, embelir, per que siá polit lo jorn dedicat. Lo jorn de Carnaval, calandrons, regents, parents e estatjants de cada vila se trapan per far lo passa-carrièra, vestits de petaçons. Aquela jornada s'acaba pel jutjament puèi la condemnacion de l'Òme Carnaval, que fasèm cremar.

Clara Bour

Vida de classa

I a de moments de dobtes, de descoratjament : cossí aprestar plan, menar la classa ? Jamai ai pas l'impression d'èsser prést. En formacion, vesí çò que me manca : coneissenças, pedagogia, aisinas de classa, lenga,...

Mas, passat la pòrta de la classa, davant o puslèu amb los mainatges, es pas pus temps de me pausar de questions. Fau, i a pas qu'aquò de faire. Daissi venir la vida vidanta, utilizi los accidents. Es aquí, me sembla, la part bèla dau mestier : de jornadas, e d'oras, que se seguisson mas se semblan pas jamai.

Mas observacions dins mai d'una classa, la discutida amb cadun me permeton de prendre d'elements de pedagogia, d'aisinas, coma de flors, puèi de ne faire mon mèl. En foncion de cada classa, cada grop.

Ensagi de me rasssegurar, me faire fisança : totes avèm dreit a l'error, e pas sonque los enfants. Una règla ; m'embarrar pas jamai dins de certituds, se tornar metre en question totjorn. O dire aus mainatges quand m'engani, que dohti. Parlar.

Comprendi; òc, soi imperfièit, ai pas de contraròtle sus tot, e a mai o vòli pas. Soi coma un trapezista ; o un funambule, que cada jorn, cada ora, cada minuta, m'escampi. Mas coneissenças son pas que lo fialat de protecccion, son pas elas que faràn mon talent.

Beneset Combet

Provèrbis lengadocianizats tirat del libre de Louis Hugon, *Dictons, proverbes et autres sagesses de Lozère.*

Del primièr al dernièr jorn, Març nos empoisona totjorn.

Març martèla, abrial espèla.

Quora Març maieja, Mai marçeja.

LO CARNAVAL E LAS BÈSTIAS TOTEMICAS

Benlèu que se anatz landrar dins d'unes carnavales occitans, anatz rescontrar de bèstias estranhas : lo camèl a Besièrs, lo polin a Pesenàs, lo mostre marin en Agde... Nombrosas dins Erau, amb de formes liuras e de còp fantasierosas, butadas o portadas pels òmes, guidadas per un menaire o pas, aquestas bèstias son l'emblème de lor ciutat.

Lor simbolica es sovent maniquèana. D'unes representan lo mal que cal exorcistar, coma lo porquet de Pinet (la canilha que manja la vinha) o la bedarasca de Bedarius (lo mostre que manja los enfants). D'autras, mai nombrosas, representan lo positiu, coma lo cagaròl de Sant-Pargòri que salvèt lo vilatge de la famina o la cabreta de Montanhac que son lach aguerriguèt la dòna del conse.

L'apellacion «totèm» es un mot novèl per que l'òme modèrn se torne apropiar aquell ligam sacrat perduto que l'Òme entreteniá amb la Natura dempuèi sas originas.

A Calandreta, mantuna escòla participan a Carnaval de la ciutat amb una bèstia totemica en modèl reduxit. Un biais formidable de dintrar dins las legendas, de tocar mai pròche l'imaginari collectiu.

E coma ditz nòstre pairin, "Es per lo local que l'univèrs fa dançar sas estelas".

Les animaux de la fête occitane – Claude Alranq, Vincent Roussillat

Elena WEISSLINGER

Priscilla PERES

Explicacions

Vertat que las marcejadas (=giboulée de mars) son pas totjorn agradivas !

Aquel provèrbi evocava las pèrtas animalas que i aviá pr'amor de la longor de l'ivèrn.

Es pas totjorn bon d'intervertir los ròtles.

L'òme e las plantas

Per aqueste article del jornal del mes de març, vos volriái presentar un autor, un cercaire que dedica sa vida als sabers ligats a las plantas, a la nòstra istòria d'òmes, al lum de la nòstra relacion al vegetal.

Pierre Lieutaghi es etnobotanista. Dempuèi a pauc près 50 ans, viu suls costals secs de Provença-Nauta que trepeja, qu'agacha e dessenha.

Nascut en 1939, passa son enfança al campèstre, entre cluet dins garissadas e corsas als ausèls.

A 19 ans, demòra al lèit pendent de setmanas per causa de malautiá e manja de libres de botanica.

Autodidact, dintra al Museum d'istòrias naturalas e escriu son primièr obratge : *Le livre des bonnes herbes*, a 27 ans, libre inedit suls usatges medicinals e gastronomics de las plantas.

Puèi, s'arrèsta d'escriure pendent 10 ans, aprofiechant d'aqueste moment per soscar e dubrir sa reflexion, non pas solament sus la natura (agach del botanista) mas antropologicament sus la relacion entre l'òme e las plantas, entre societat humana e environament.

Lo rescontre amb de collectius alternatius (que formiguejan a l'entorn de Forcalquièr - *Survivre et vivre - Longomaï...*) li fa l'efèit d'una docha fresca, lo mena a questionar lo nòstre mond.

« *Abans èri un còlportaire, distribuissiái los sabers bruts e pas pensats sus la natura, tirats de ma biaça.* »

Pauc a chapauc, se destorna de las classificacions botanicas, « *daissant tombar los mots de la natura per torna trobar los de l'escritura.* »

La plante compagne pareis en 1991. Es un ensag d'istòrias « *puslèu socialas que naturalas* » que descriu aquesta « *amòrsa amb lo real* » qu'an las societats ruralas tradicionals.

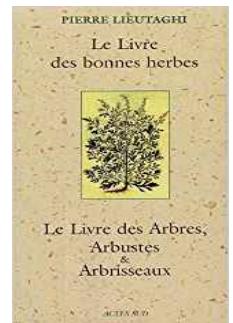
Vos aconselhi doncas de descobrir aquesta pensada, e totes los sabers sus las plantas formidablament meses en istòrias dins los libres de Lieutaghi.

Per acabar, daissi encara la paraula e l'etno-botanista.

L'espandida de nòstres sabers ten a paralizar la recèrca e la mesa en òbra de ressorças simplas.

Los detentors de las coneissenças complèxas semblan cretar que tròben d'applicacions mestrejadas per totes.

Virginia Chibau – réf : Reporterre. Le quotidien de l'écologie

La cordelada en V de l'auselha

La prima arriba, l'auselalha migra en escrivent la sola e unica letra dins lo ceu, lo famós V. Mas perqué questa letra ? En 2001, n'esquipa francesa d'ornitològues dau centre CNRS dau Chizé (79) a observat que l'auselalha migratòria despensa mens d'energia en se pausicionar en cordelada en V e en chamnar a torn de ròtle lo pòste de testa, lo mai 'bracant. Per queu biais l'auseu profietar daus corrents ascendents provocats per las extremitats de las alas de l'auseu qu'es davant se.

Parlar de la cordelada en V de l'auselalha fai tanben referéncia au poema de Ismaïl KADARÉ, *La cordelada en V de las jantas*, extrach de Tour de terre en poésie. Anthologie multilingue de poèmes du monde (Jean Marie HENRY, images de Mireille Vautier, éd. Rue du monde La poésie) :

Le vol en V des oies sauvages

Elles ont tracé la seule et unique lettre
qu'elles savent écrire,
V magnifique dans le ciel de leur exil.

Elles laissent quelque chose après
elles,
elles emportent quelque chose par-delà
les nuages ;
pour cette beauté essentielle,
grâces vous soient rendues, oies
sauvages.

Car il a suffi d'une seule et unique lettre
dans le ciel démesurément gris pour
que, mieux qu'une bibliothèque, vous
donniez corps à notre nostalgie.

Ismaïl KADARÉ

La cordelada en V de las jantas

An traçada la sola e unica letra que
saben escriure,
V subrebela dins lo ceu de lor exilh.

Laissan quauque res apres elas,
Emportan quauque res per-delai las
niblas ;
Per questa esenciala beutat, gràcias
vos sián fachas, jantas.

Perque a nonmas sufit d'una sola e
unica letra dins lo ceu
demesarment gris per que, mielhs
qu'una biblioteca, per que balhàvatz
còrs a nòstra nostalgiia.

Ismaïl KADARÉ

Fluturimi i patave tè egra në v-je

E krijuan gërmën
e vetme që dinë :
V-në superbe,
dhe u nisén pér fluturim.

Diçka marrin mbi re.
Faleminderit, pata,
pér aq sa bëtë pér ne.

Me një gërmë tè vetme
në qiellin e madh
sa një raft librash,
na zgjuat mall.

Ismaïl KADARÉ (albanais)

Samira P.

Lo pissaire salvatje

Dins una vida de regenta, de còps que i a, de pichons eveniments pòdon menar a de grandas soscadissas. O puslèu, de pichons detalhs trivials pòdon èsser la clau de dobertura de vertadièras reflexions filosoficas e pedagogicas... Es ciò que m'arribèt amb lo pisson de Guilhèm.

Lo besonh de pissar, pas res de mai primièr coma besonh dins l'anar d'un èsser uman. Pas res de mai natural. Un pichon acte trivial que te tòrna dirèctament a ta condicion d'èsser vivent, ton animalitat, ton esséncia.

E ben, figuratz-vos que dins ma classa, soi estada confrontada a un pichon èsser uman pas mai grand que tres pomas, una per cada annada que comptava, que revendicava furiosament son drech inalienable de poder pissar en libertat. Los comuns ? Pensa-te ! Un afar plan tròp susfait e artificial per el! Un daquòs d'adultes qu'an doblidat dempuèi bèl temps lo plaser de la causas simplas. Pissar. Pssssssssssssssss... Jos lo solelh... Dins la natura... Sentir lo vent que te careça lo cuol...

A Guilhèm, ciò que li agradava mai que mai dins sa jornada èra de pissar contra l'arbre màger de la cort de l'escòla. Quitament se tot lo mond passava als comuns abans de sortir en recreança, a la demanda de la regenta «regentaira» de la classa qu'èri, el se reservava sistematicament aqueste plaser per la cort.

A la debuta, aquò me questionèt sus mon comportament de « bona regenta ». «Me soi pas mesfisada, lo faguèri pas passar als comuns? Benlèu qu'aguèt enveja pendent la recreanca e que gausèt pas demandar?». Coma lo Guilhèm èra un pauc bolegaire, l'explicacion se teniá. Seriá estat possible qu'aguèsse ieu doblidat de lo faire passar s'èra pas dins lo movement de la classa.

Puèi me diguèri que benlèu l'enveja li veniá mai tard, un còp en recreanca. Aqueles afars se comandan pas sus mesura. Dins la natura, i a pas d'oras per pissar quitament se dins los rituals de la classa n'i a.

E puèi, al cap del tresen, quatren còp que l'istòria tornava començar, veniá evident que quicòm trucava, aguèri una pichona discutida amb Guilhèm que me desestabilisèt.

Quand li demandèri se sabiá que dins la règlas de l'escòla èra enebit de pissar dins la cort, per rason d'igièna, d'intimitat, de viure amassa, el me respondèt que òc, plan segur, èra conscient de tot aquò, coneissiá lo ròtle social del pissador, mas a el, li agradava melhor de pissar dins la natura.

Un refús del cadre social que li prepausava l'escòla, plan assumit, pensat per aquel pichon. « Cò que me dises, fa pas sens per ieu ! que disiá implicitament. Cò que correspondiá plan a son biais d'èsser cap a las règlas en general. « Dintrarai pas dins lo cadre que se ne compreni lo sens !» Me l'ausissiái dire... « E tu, regenta, sès aquí per me socializar, m'aprene las règlas de la «polis» coma dison los grècs, mas ieu, dins aqueste afar, doblidara pas mos besonhs primièrs, ma natura prigonda, coma vosautres adultes fasètz amb las règlas de la societat que seguissètz, de còps que i a sens ne comprene lo sens, per que son las règlas.

Ieu, soi un desobesissent civil, un pissaire salvatje.

Maud MOUREAU

LES ARTISTIQUES !

Pendent la batejada, qualques gojats passeron la pòrta de la sala amb los pifres, tambora e caissa clara... Sens èsser convidats, sens pas res demandar...Jogueron la serada tota amb vam, jòia e frairetat...

Son 3, 5 o 7 (aquò depend), joves e musicians talentoses. D'unes membres de las **Fadas del Tamarou**, son a promòure la musica tradicionala occitana. Portaires de la paraula populara, son motivats per se jónher a totes las manifestacions que fan sens.

Desiroses de se raprochar del movement Calandreta, m'an autorizat a vos balhar lor contacte.

Vos pòdi contar que venguèron participar la matinada tota al carnaval de la calandreta Cardonilha de Mèsa e faguèt un carivari de fadàs!

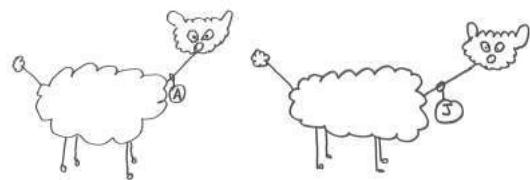
Esitatz pas! (Benjamin 07 77 03 85 68)

De notar que vos daissan jogar amb eles s'avètz enveja d'ensajar ! Ieu, n'ai encara las mans embofigadas!

Julia D.

Una pensada per lei
doas fedas que son
a l'ostau!!

EC, JIP

Lo Bonastre

Jornau daus Calandrins en formacion Aprene1 2016-2017
Nº8 – Abriau 2017

Vaquí una cançon que benlèu vos parlarà.
En de temps coma aquò, quelques mots que nos rampelan que
    «I a pas de vida sens luta
    Cap d'actions sens s'engatjar
    La sola batèsta perduda
    Es la qu'as pas vogut menar »

Ôme d'òc, doblides pas qu'as una votz ...

O ie ie

Me soven quandèrem dròlles
Aimàvem plan de cojar
Dins lo cèl la trena fòla
Dels avions a viatjar
De los veire aital somiàvem
Als païses estrangièrs
Ara quand vesì lo regatge
Pensi als charters dels sens papièrs

O ia ia ò ie ie
Anem gojat bolèga te
O e ie ò ia ia
Nos daissarem pas plumar.

Plan sovent nos amusàvem
A far d'avions de papièr
Als quatre vents los lançàvem
Eran los nòstres messagièrs
Cresiam que la patz eissemava
Coma la flor de l'irangèr
D'uèi ausissèm tronar tre l'alba
Lo fracàs dels bombardiers.

Jogàvem a la mercanda
Ambe de mofa e d'aurièr
Nòstra argent èra de lavanda
Totes recebiàm parièr
Cresiam que sus la planeta
Totes aviam lo meteis pes
Ara vesèm créisser los deutes
Dels pòbles que n'an pas res.

Corriam pertot per carrièras
Tot lo sanclame del jorn
Aviam libertat entièira
Per jogar a rescondons
La vida èra a nòstre imatge
Un camp sens paret ni cledon
M'ara per baissar lo caumatge
Sacan los joves en preson.

Un pauc pertot sus la tèrra
Fan mesprés de la dignitat
L'estat de drech es una quimèra
Rai de la legitimitat
Los pus grands donan l'exemple
Sens vergonha de tot latz
D'un vam te mastan de temples
D'un autre los tenon tombats.

E caldriá pas sortir de l'ombra
Totjorn demorar plan siaudet
Caldriá daissar anar lo monde
Que moriga daspasset
Sus nòstra bola terrestre
I a mai d'una umanitat
I a los que tenon lo cabestre
Que bailejan sens pietat.

E i a los que se trigossan
Que se plègan sens quitar
E la massa silenciosa
Que totjorn seguís lo la
Puèi i a los que se revòltan
Que refusen de sutar
Los que se daissan pas tòrcer
Que se daissan pas dondar

A tu de causir ta dralha
Lo vial ont vòls arpejar
Finta per delà las muralhas
L'asuèlh que vòls agantar
I a pas de vida sens luta
Cap d'actions sens s'engatjar
La sola batèsta perduda
Es la qu'as pas vogut menar.

La Talvera

La corsa camarguesa

Après un estagi en Provença dab la còla tà familiarizà's dab la cultura, que'vs presenti la corsa camarguesa, un espòrt tradicionau provençau. Qu'estó inventat a l'Edat Mejana. Que's practica en Camarga, en Provença e drin en Lengadòc. Lo principi qu'ei de har entrar dens l'arena un bueu dab ribans estacats suu cap. L'objectiu deus òmis, los rasetaires, qu'ei deus gahar dab un cròc. Qu'existeishen 3 tipes de ribans :

- la cocarda, petit riban roi plaçat entre las 2 còrnas deu bueu.

- los penderilhets, pompons blancs penuts a cada còrna.

- la cordeta, hiu blanc que permet de tiéner la cocarda a l'entorn de cap. Qu'ei lo darrèr element de tirar.

Los bueus que vedem dens las corsas que son de raça camarguesa. Que son mei petits que los taures braves espanhòus, mei nerviós, mei rapides e las còrnas que son en forma de lira.

Ua corsa camarguesa que's debana en mantuas etapas :

- l'abrivada : arribada deus bueus dens l'arena. Los guardians que'us miavan a chivau, per las carreras. Aquesta tradicion qu'estó arrestada en 1970.

- la capelada : desfilat deus rasetaires e salut a la presidéncia (qui'us jutjarà) abans lo començar de la corsa.

- l'entrada d'un bueu : Los rasetaires qu'an 15 minutás tà gahar los 3 hius. A la fin deu temps impartit, que comptan los punts qui corresponen aus hius amassats e un aute bueu que pòt entrar.

- la bandida : tornar deus bueus taus prats de la manada a la fin de la corsa.

Las corsas que son geridas per la Federacion Francesa de la Corsa Camarguesa, organisme qui s'encuenta deu calendari, de las competicions e deu classament deus rasetaires.

Stefania VAISSIÈRE

Espelida

Un troubadour rebombèl, espelofit e mirgalhat aviá un problema amb sa luette e la ribambelle : a cada bulle que fasiá, un écho bronzinós sortissiá de son œuf e un tawshet esperdigalhat virolejava.

Aquò vos ditz res que valga ? Es perqué sètz pas venguts a l'espelida ! Afanatz vos per l'an que ven ! <http://www.albioccitana.org> > Las autres accions culturalas > Espelida

Simon BRÄNDLI - BARBANÇA

Lo « Piu, Piu » de la lenga

«Per nautres, regents, l'esséncia de la lenga deu èsser la nòstra prioritat ! »

Aquela frasa foguèt lo «clic» qu'a dobèrt la pòrta d'una soscadissa prigonda que vos voliá far partejar.

Fa un brave momenton qu'èri a me questionar sus mon parlar, mon rapòrt an aquela lenga:

Perqué parli occitan ?

Sortissi pas ieu, d'Occitània, soi sortida de Versailles, mas ai agut l'astre de demorar de temps en Lemosin e d'ausir ma granda parlar lo patés amb mon paire. N'aprofechèri pas per l'aprene... Realizi ara la manca bèla que me triga, que me tafura : es aquò ! Aduèi ai enveja de daissar viure aquel sentit de mon enfància, de lo far sortir, de l'aprene, de lo cantar, de lo partejar.

E los que l'an pas aquela cultura, cossí fan ?

Aquí parli pas sonque de cultura istorica, mas vertadièrament son esséncia, sa pensada prigonda :

«l'occitan es lenga dels vérbs, es lenga d'accion, l'occitan es lenga de l'oral ! ». Aquò va segurament far rire de monde que son al fial d'aquò, mas pensavi qu'èra una question prigonda de partejar amb los que sabon, que sabon pas o que l'an oblidat.

En França, quand òm apren de lengas, òm apren lo parlar, la grafia, la sintaxi, la gramatica, la conjugason... Mas de çò que me sovèni, aprenèm pas lo còr, los sens, la naissença de las lengas.

Aquò me pausava pas brica de problèmes fins a l'escritura d'aquela frasa que me diguèri :

«Cossí podèm transmetre una lenga sens la comprene, sens la viure, sens la conéisser en prigondor ?»

Sabèm plan que l'aprendissatge s'arrèsta pas jamai per conéisser una lenga, mas la basa d'aquel aprendissatge, seriá pas justament de començar per dintrar dins lo concentrat, dins l'esqueleta de la lenga nòstra ?

Lo francés nos apren de far de frasas complicadas, aquí devèm far lo camin al revèrs, devèm simplificar, tornar a l'essencial : pas aisit quant i a 35 ans de condicionament, de socializacion francesa.

Per acabar ai enveja de vos far partejar de mots del nòstre pairin, Sénher Claudi :

« Ô!Ô!Ô!Ô ! L'Occitània se pensa coma aquò, s'escota coma aquò, se sentís coma aquò ! »

Mercé a los que nos transmeton las lengas d'un biais apassionat e atencionat !

Melodie LEYMARIE

Los caminòls botanics

Quand la prima arriba amb la doçor de sa calor e sa joiosa lutz, la natura se desrevelha, la saba raja. En un res de temps, lo païsatge verdeja, las flors rivalizan de color. Emai se l'expectacle tòrna cada annada, l'encantament de nòstres sens es totjorn tant fòrt : una miriada de nuanças de colors e de formes pels uèlhs, de subtils perfums pel nas... Aprèp l'embarrament de l'ivèrn, l'enveja d'espaci nos buta defòra. Alara, perque pas quitar las parets de la classa e far petar lo formalisme dels oraris de la jornada ? Anar descobrir aquesta beutat a portada de man, aqueste ligam que nos rapròcha de la terra.

A cada region, sos tresours. Aquí, nòstra garriga nos ofrís sos arbres, garris, euses, arbocièrs, sos boissons, brugas, cades, genèstes, cabrifùelhs, mojas, sas plantas, safrans salvatgas, violetas, cocudas, arapedas...

La descobèrta del mitan natural se pòt far amb la collècta de plantas, la lectura de païsatge, l'ecosistèma, l'associacion camin botanic e poètic, lo *landart*...

Una mena d'escola « buissonière » corteta, un biais viu e agradiu per devenir ciutadan de deman en comprendent l'importància de la biodiversitat e cossí l'articular amb l'activitat humana per la protegir.

Elena WEISSLINGER

Afortiment de lenga en Provença

Pendent lei vacanças d'abriu siam anats en Provença, a la Font dau Vauclusa per un estagi d'afortiment de lenga. Avèm descobèrt un païsatge verd. Foguèrem au mitan de la natura entre l'aiga de la Font e leis aubres provençaus. Èra un environment pasible que balhèt enveja d'aprofechar dau calme e de se ressorgar. Leis ostaus provençaus, en pèiras secas se fondon dins lo païsatge.

Aguèrem l'astre de rescontrar mantuna persona dau luòc que nos permetèron de s'impregnar de l'ambient dei luòcs. Aprenguèrem una molonada de causas a prepaus de l'istòria de Provença, en particular dei Vaudès e de tot çò qu'enròda Frederic Mistral (escritura mistralenca, felibres...).

Gràcies a una jornada reservada a la videò, faguèrem de filmòts a l'entorn de la Provença centrat sus Luberon. Una serada contes improvisada nos balhèt un moment de pausa mai tanben d'energia.

Mercejam Catarina per sa disponibilitat e l'organizacion d'aqueste sejorn.

Clara BOUR – Elòdia COUDERT

Cossí enriquir una frasa

Partissèm d'una frasa tota simplòta :

Dins aquesta vila, lo gojat se passejava per las carrières sens cap de destinacion.

En primièr, lo verb. Dison que l'occitan es una lenga del verb, que preferís estalviar la perifrasta : disèm *cabussar* al luòc de *dintrar dins l'aiga*. E mai, nos permet de bastir de verbs a partir de noms o adjectius, coma *bracejar* per explicar que *bolegam los braces repetitivament*. E dins un contèxte literari nos podèm permetre quitament de n'inventar :

Dins aquesta vila, lo gojat gatonejava per las carrières sens cap de destinacion.

Puèi, causissèm los adjectius, que l'occitan los aima plan, que li desrenga pas cap de los « amolonar » a l'entorn d'un mot. Podèm trigar un vocabulari plan ric per poder fargar de descripcions, totjorn amb l'escasença de causir de sinonims que balhan de precisions e de subtilitats :

Dins aquesta vièlha vila desolada, lo paure gojat gatonejava sol per las carrières deserticas sens cap de destinacion.

E fin finala, amb de sufíxes, la lenga nos permet de precisar tornamai lo significat, l'emocion, l'imatge de çò que volèm comunicar :

Dins aquesta vièlha vilet desaimada, lo pauròt mainatge gatonejava solet per las carrierassas deserticas sens cap de destinacion.

Jesús IZQUIERDO PÉREZ

Dissabte lo 22 d'abriau 2017 – Actualitat

Auei, l'actualitat es virada alentorn de las eleccions presidencialas en França. Devem elegir, chausir nòstre president de la Republica. Es a dire que devem chausir la persona que nos representará dins lo monde e subretot dins nòstre país : la França- país daus drechs de l'òme, de la democracia, de la libertat, de l'egalitat e de la fraternitat. Quilhs mots son devenguts, per mon arma, un raibe ancian. Lo sens es perdot. La recerca prumiera dau candidat es lo poder. Lo pòble es lo liam per atenher lo poder mas a pas pro de necessitat. Coma pòde chausir una persona per representar de las valors que son perdudas a l'ora d'aura ? Las femnas se son batudas per que lor siá reconegut lo drech de vòte. Anirai votar per la memòria d'aquela lucha mas sei pas en accord emb çò que las eleccions vòlem dire aura. Mas benieu queste còp daus chamnhaments se farán e podrem prener leiçon per amelhora l'avenidor.

Samira P.

Umor Post-electoral...

SENS LA NOMMAR

G. Moustaki

Volriái sens la nommar
Vos parlar d'ela
Coma d'una estimada
Una infidèla
Una jove belugaira
Que se desvelha
A de lendemans cantaires
Jos lo solelh

Es ela que bastonejan,
Perseguisson, escagasson
Es ela que se joslèva
Crida « te vau faire grèva ! »
Encar' ela qu'encadenan
Que traïsson, qu'abandonan
Que balh'enveja de viure
De caminar tot en rire
Longamai, longamai

Volriái sens la nommar
Li rendre omenatge
Floreta del mes de mai
O fruch salvatge
Una planta enramada
Enrasigada
Que passeja en libertat
A son sicap

Es ela que bastonejan,
Perseguisson, escagasson
Es ela que se joslèva
Crida « te vau faire grèva ! »
Encar' ela qu'encadenan
Que traïsson, qu'abandonan
Que balh'enveja de viure
De caminar tot en rire
Longamai, longamai

Volriái sens la nommar
Vos parlar d'ela
Estimada o asirada
Es plan fidèla
Ara se volètz
Te ! la vos presenti
Li dison, dison
Revolucion permanenta !

Es ela que bastonejan,
Perseguisson, escagasson
Es ela que se joslèva
Crida « te vau faire grèva ! »
Encar' ela qu'encadenan
Que traïsson, qu'abandonan
Que balh'enveja de viure
De caminar tot en rire
Longamai, longamai

Revirada prepausada per Maud MOUREAU

Jornal a gratis, d'escampar pas per carriera

Establiment APRENE.

MVA boita de letres n°116

15, carriera del General Margueritte - 34500 Besiers
Tel. 04 67 28 75 36 www.aprene.org

Responsable de publicacion : Patrici BACCOU

Cap redactor : Priscilla PÉRÈS

Mesa en pagina : Samira PAGNOUX

Fotografia : Virginia CHIBAU

JO BONASTRE

Jornal dels Calandrins en formacion Aprene1 2016-2017

Bonastre n° 9 - Junh de 2017

LO RIVALÈT (extrach dau texte occitan)

Es l'istòria d'una rigòla que fasiá lo bonur alentorn. Los enfants i venián jogar, los adultes aimavan la frescor que balhava. Dins aquesta region rufa los arbres espelissián.

Pasmens una nuèit d'auratge lo fialet d'aiga se faguèt gabre. E tot sus son camin se trapèt enaigat. Los arbres se copèron. Fins au vilatge, que los òmes fugiguèron. E se n'anèron un pauc mai luènh, dins una tèrra desèrta. Ara, tot lo mond n'aviá paur; pels enfants èra enebit de se'n sarrar.

Aquesta situacion durèt un momenton, abans que decidiguèsson de tornar prendre las causes en man. E lentament, capitèron d'embarrar lo riu dins sa sorga.

Mas en dedins, contunhava de viure; de tustar de mai en mai fòrt. Defòra, los arbres e las plantas comencèron de secar, de morir. Lo sòl se craquejava.

D'unus s'èran tornats dins lo vilatge primièr. E çò que deviá arribar arribèt. La parèt se copèt e l'aiga ragèt fòra de sa preson ! Un còp mai las èrsas banhèron tot.

En arribant aquí un estrangièr trapèt totes los estajants ocupats de tornar faire lo barratge; cadun escampava brancas e fulhum, pèiras e gravièras. El, se faguèt contar l'istòria e demorèt setat sus un ròc.

Vanessa CISTERNA / Beneset COMBET

LOCAVÒR, QU'ES AQUÒ?

Lo movement locavòr encoratja los «consumators» a comprar de produches freges e de sason, a comprar suls mercats o als païsans locals (AMAP, ostals de productors). Se vòl respectuós de l'environament per lo manten de la diversitat dels païsatges e dels ecosistèms en evitant la monocultura, demesir l'emplèc d'energia fossil necessària per l'expedicion alimentària sus de longas distàncias. Es un acte d'estabilitat sociala per lo manten de las populacions sul territòri. Un mejan d'evitar que lo nòstre territòri siá pas qu'un bronza-cuol europenc...

Aqueste movement m'a sedusit : demesir los intermediaris de las centralas de compra qu'escanan los productors. En vendent a pretz egal, lo productor pòt desgatjar una marga que li permet de viure decentament e de practicar una autra agricultura mai respectuosa de l'environament. En mai, en comprant al pes, pas de descàsses ligats als embalatges...

Al mes de mai, dins l'encastre del projècte Racine, la visita de la «Ferme de l'Hort» de Simon a Argelièrs amb las classas de Felip, Geraldina e Xaví va dins aquesta direcció amb lo rescontre d'un cabrièr passionat e son tropèl. Segur que los enfants se van rementar de las cabras calinhosas e dels cabrits manhacs. Mas de mercé als diferents talhièrs prepausats, sabon tanben cossí fonciona un elevatge dins son organizacion jornalièra, cossí transformar lo lach en formatge, quinas plantas salvatjas manjan las cabras dins la garriga, cossí valorizar los descàsses de la bòria, tistar lo formatge a diferents estadis d'afinatge... Sabon que per far de formatge, cal de lach e que per aver de lach, la cabra deu aver un cabrit.

Pendent l'ivèrn, Simon, el, respècta lo ritme natural de las cabras : pas de cabrit, donc pas de formatge de cabra!

E òc, coma pels legums, los formatges an una sason! E los que se'n tornèron a l'ostal amb quelques pelardons o bocins de toma al perfum de garriga se'n lequèron los pòts.

**Pas de país sens paisans!
E pas d'alternativa durable sens transmission!**

LO LENGATGE SHIULAT

Desempuish l'Antiquitat, en Grècia e en las Canarias, qu'utilizan un metòde diferent deu lengatge parlat tà comunicar : lo lengatge shiulat. En 2009, l'Unesco que hiquè lo lengatge hens lo patrimòni culturau immateriau de l'Umanitat.

En França, qu'existeish un vilatjòt deu Bearn que l'utiliza : Aas, en vath d'Aussau. D'autors, en passegjàs peu vilatge, que podem véder ua placa qu'immortaliza lo fenomèn. Tradicionaument, los paisans d'aqueth parçan que se'n servivan tà comunicar enter eths d'ua montanha a l'autre. Lo monde que shiulavan frasòtas en occitan.

Shiular que permet de har un son mei hòrt que parlar. Atau, los pastors en montanha que's hèn enténer de 2 a 8 kms. De mei, en un mitan autant silencios, on lo sol brut qu'ei lo de las esquiras de las bèstias, qu'ei aïsit de reconéisher un shiulat.

Mes lo lengatge shiulat que manquè de desaparéisher pr'amor deu vielhèr e de la mort deus "locutors". Urosament, desempuish quauques annadas, lo collègi de Laruntz que perpausa aus joens qui parlan occitan d'apréner aqueth biais de comunicar.

Totun, que demanda d'aver tecnica : que cau estar capable de distinguir la tonalitat de las vocaus, d'articular las consonantas e de descriptar lo messatge.

Hèra de joens que son motivats e voluntaris tad apréner lo lengatge shiulat. Que permet de guardar viva ua tradicion nostra. Òsca !

Stefania VAISSIERE

ANCRATGE E PARTATGE A L'ESCÒLA

L'associacion «Anrage», basada a Vilonèva d'òlt, trabaña sus la problematica de l'immigracion en Aquitànìa e particularament en Òlt e Garona. Edita tanben una revista omonima.

Demest tot un trabalh de collectatge de memòria orala e escrita, la difusion de documents per un public larg fa part de lors objectius.

«*Jeter l'ancre en Lot et Garonne*» es una mòstra itineranta que foguèt vista e utilizada dins la classa de Frederic Fijac, classa bilingüa a Penne d'Agenais (47).

La mòstra se presenta en 14 panèls, documents audio-visuels e ressorsas en linha que nos prepausa un rescontro amb 12 testimònies de l'istòria de l'immigracion del sègle XX en.

Lo subjècte es d'actualitat.

En miralh de çò que se debana auèi, aquel trabalh balha als enfants lo mejan d'agachar l'istòria a travèrs de percorses subjectius.

Los mainatges de la classa de CE1-CE2 avián de cercar sul mapamonde los païses de partença de cadun. De la quita persona o de sos parents, de comprene la causa de lor desplaçament e lo debanament de lor arribada e de la vida en terra d'acuèlh.

Es l'escasença tanben d'endralhar un trabalh sus las lengas a l'ostal, dels grands o rèregrands, de lor propre viscut. D'unas istòries de vida son creadas pel mescladís de mantuna cultura. E de se pausar la question :

- Quinas son las traças que demòran dins cada familia ?

Permet de parlar d'ont cadun ven ; de las originas, del mescladís de populacion sus un territòri.

Balha de preciosas cartas per veire dins l'istòria la plaça que l'administracion e la populacion reservavan als migrants.

Es l'escasença pels mainatges de melhor comprene l'endreit ont demòran, de descobrir lor istòria per poder agachar melhor lo present.

Es previst de contunhar lo projècte e d'aculhir la mòstra dins l'escòla .

Qualques mots per acabar, d'un poèta vagant... Roland Pecot.

Lei mòts trevadís barrullaires [...]

*leis avem digerats inventats : fachs flors de nervis de sang
e de venas [...]*

lei mòts se son taisats

leis òmes parlan

Poèmas per tutejar – 1978

siti de la mòstra

de l'associacion Anrage:

<https://jeterlancre.jimdo.com/>

Virginia CHIBAU

AJUDAR, AIMAR, QU'ES AQUÒ?

Per vautres, ajudaires, ajudairas.

Ai vist organ, que :

- Ajudar es fisar sa classa en tot esperantar la recuperar entièra...
- Ajudar es aculhir d'enfants a 6h30 del matin un uèlh encara clucat e l'autre roge.
- Ajudar es sosténir sa femna que plora coma una ceba.
- Ajudar es escotar sa filha una ora al telefòn a 23h alara que sèm ja a dormir.
- Ajudar es metre sos problèmes de costat per escotar los de l'autre.
- Ajudar es prene de temps per l'autre alara que n'avèm pas.
- Ajudar es plorar lo ser dins son lièt, mas dire: ôc mamà, tot va plan!
- Ajudar es veire arribar qualqu'un qu'es a plorar e li dire : anem, ôm va parlar un chic !
- Ajudar es de parar la man a qualqu'un que pòt pas mai avançar.
- Ajudar es de se far cridar dessús per res e dire : va plan, anarà mièlhs deman !
- Ajudar es mostrar cossí far, puèi... daissar far.
- Ajudar es dire un mot que va tocar l'autre.
- Ajudar es far un gèst que va aprene a l'autre.
- Ajudar es de se levar d'ora per menar d'enfants a l'escòla alara que son pas los tieus.
- Ajudar es veire qualqu'un far d'errors, puèi... li dire !
- Ajudar es sabonar coma un drac los que fan de conariás.
- Ajudar es transmetre sa passion, sa fe dins la vida.
- Ajudar es demorar coma sèm, èsser onèst .
- Ajudar es de sorire per un inconegut !
- Ajudar es de portar una valisa trop pesuga.
- Ajudar es de tocar l'espatala d'un enfant per que se calmege.
- Ajudar es de prene qualqu'un en autoestòp, que s'encalèt per son primièr jorn de formacion !

E aimar ?

- Aimar es... es...Ajudar !

Mercé a totes los qu'an donat de l'amor organ !

Marit, filhas, maire, sòrre, amics, amigas, collègas, paissèls, bailes, formators, escolans, regents, regentas, cosinièras, animators, ajuda mairala, copins, gossa, dodon, orsèt, passatgièrs del tren, vendeires de còcas, musicaires...

e totes los que, de mercé a un cluquet d'uèlhs, an ajudat lo monde !

Mercé a vautres, l'annada d'APRENE1 s'acaba amb un solelh dardalhant e mon camin de regenta se dubris sus un arcolan que serà segurament long e de còps, malaisit, mas subretot ric e claufit d'amor !

Bonas vacanças !

Melòdia LEYMARIE.

Testimonis

CAMIN

Lo camin Calandreta, o puslèu l'idèa d'aquel camin, comencèt per ieu una matinada de Julhet, fa ja trenta-cinc meses.

Aviá dejà fach un pauc de rota, coneissiái l'autopista de l'ensenhamant public e los camins bèls e enquitranats de l'ensenhamant confessional. De polits rescontres, de bons moments tanben, mas las banquetas unifòrmas e sens cap de relèu m'ajudavan pas per saupre ont èri, ont anavi e ont me caldría virar. I aviá plan quelques panèls, mas anavi trop lèu per los poder plan veire.

Quand ausiguèri parlar del camin Calandreta, aviá jà quitat dempuèi un brieu las rotas de l'ensenhamant. Aviá virat a la sortida « Mèdias e Edicion », e lo païsatge m'agradava pro per pas cercar quicòm mai.

Levat... Levat qu'aqueste matin de debuta de julhet, la vida subran me semblèt mai leugièra e davantatge portaira de sens : quicòm fasiá lum.

Me calguèt cinc meses per trobar e desbartassar l'intrada del camin – benlèu deuriái dire del caminòl. Sièis meses de mai per trapar d'aquí d'alai, de nuèch coma de jorn, lo material que me calriá per lo poder emprantar sens trop de risca. Un an, enfin, a ganhar de terren a la susor de mon baston de caminada.

Soi arribat a un quatre camins. Aquí devant ieu lo camin èra gardat per un òme que me diguèt, en lenga d'en çò meu : « Siás plan segur de voler saupre çò que i a, aprèp ? » Se voliá passar cap al devant, me caliá respondre a de questions, passar d'espròvas e, subretot, far una desvirada d'un an a quicòm pròche, a la recerca de la santa pedagogia. Mas èri plan segur, alara sens me tornar virar, saludèri l'òme e davalèri cap al sud-èst, al rescontre de las espròvas.

Faguèri pas la rota solet, e en tot caminant, se disia qu'aprèp, cap al devant, lo camin seriá encara long, pas mai grand, pas mai drech tanpauc, amb força encara d'autres espròvas, mas qu'aquel camin èra, coma ditz mon amiga de la montanhas, « beròi ». E dins mon cap, aqueste mot ressondissiá e sufisiá a me far far los quelques passes de mai que me mancavan per acabar la jornada.

D'uèi, arribi al cap de la desvirada. Soi tornar mai devant l'òme mas, aqueste còp, me pensi que me daissarà passar. E alara, de qué i a, aprèp ?

Simon BRÄNDLI BARBANÇA

L'ANNADA D'A1.... QUINA ANNADA !

Rica, intensiva, passionanta.... mas tot es pas clar... i a de causas que compreni pas...

Perqué balhar tant de traball, perqué avèm degut reclamar mai de punts de lenga.... ?

Ai pas sauput priorizar, trapar un equilibri amb l'endefòra.... dificil quand sèm en Calandreta e encara mai quand sèm apassionat !

Al mens çò que soi segura es que dintrar dins lo Movement me balharà de vam dins ma vida professionala tota.....

Ongan, me senti coma dins doas realitats : la de la formacion que m'i regali e la del defòra mai complicada ongan... dos mondes, doas realitat, doas passions.... mas en final un sol problema : lo meu.... trapar l'equilibri, trapar lo bon camin, saupre far las bonas causidas, saupre escotar mos sentiments e saupre levar lo pè... macarel !

Aquela reflexion es encara mai pregonda dempuèi quelques meses....

D'una man, al nivèl personal, i a de moments que vòli tornar en arrèr... d'autra man i a de moments que vòli que s'acabèsson pas jamai coma aquela annada plen de partatge dins una còla de las bonas...

Me senti un pauc perduda.... mas çò que sabi... es que l'energia qu'ai preservada.... ara la gardi per ieu....

Ongan, trapèri mon projècte professional.... ai perduts de projectes personals que semblavan tras qu'important... mas bon... la vida contunha... ma vida contunha.... e gardi l'esper que mon avenir pòsca contunhar de me far pensar, cantar e somiar en lenga nostra ! !

A.

UNA ANNADA PLAN RICA

Sèm a la mitat del mes de junh. La nòstra formacion s'acabarà lo 30 de junh. Pensi que la còla tota arriba a un estadi de lassiera important.

Aquesta annada demanda fòrça investiment. Un investiment al nivèl del traball, aquò segur, mas tanben al nivèl de l'adaptabilitat o de l'organizacion.

Mas çò que retendrài subretot, es la riquesa d'aquestes dètz meses.

Faguèrem de nombroses rescontres : la nòstra còla, los formators, los intervenents, los regents, los enfants... Mercé als afortiments de lenga, anèrem dins Tarn o Provença. Anèrem per d'estagis o remplaçaments dins quatre escòlas differentas, amb quatre foncionaments desparièrs, quatre biaisses de far classa, un centenat d'escolans.

Fin finala, sortirem plan contents d'èsser en vacanças, ça que là una manca se farà segurament sentir. Una manca de vida comun, una manca de descobèrta o d'aprigondiment. Mas l'an venent, nos tornarem veire 2 còps, e pensi que nos farà de ben !

Clara BOUR

LA COERÉNCIA

Aqui lo mot que deu dictar lo nostre comportament durant tota l'annada de A1.

Un mot qui quauques uns que's desbromban a còps, mes que's torna impausar solet de tan que lo temps ei preciós e rar.

Un mot portaire de leçon, e qui va definir la nostra actitud de regent, e que permet tanben de relativizar las causidas. Qu'èm voluntaris e curiós de tot mes , ne'n's vaga pas d'explorar totas las facetas deu monde. Alavetz, que devem balhar prioritats, privilegiar pistas e deishar las autas meilèu que d'escampilhàns... En resumit, efectuar ua remesa en question constanta, revelatoria de la diferéncia entre çò que volem e çò que podem !

Un exercici interessant e revelator deu nostre mestier.

Stefania VAISSIÈRE

CAPITAREM AMASSA O CAPITAREM PAS !!

Quina còla ! Quina còla qu'aquesta còla d'Apren 1 de 2016/2017 ! La bonastrosa còla Claudi Alranq ! Una còla de peta-fuòcs, de braves èimes, de grandas maissas, de còrs aimables, de fadas, e de repotegaires.

D'aquestes que sus un còp de tramontana te decidan de fargar una pèça de teatre per lor batejada, velha al ser...

D'aquestes que s'emparan dels consells per prepausar o reclamar de cors de lenga, de temps de trabalh cooperatiu e quitament de vacanças.

D'aquestes que quand vòlon demandar quicòm ? Tè ! T'escrivan a la còla correja !

A A A A, de còps que i a , me disi qu'urosament lo roge es la color d'Occitània, qu'an degut veire roge de còps que i a , lo monde d'Apren. Mercé per la paciència...

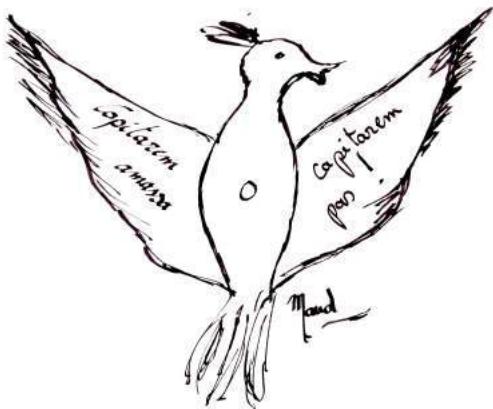
Quina banda de fadàs fasèm, los calandrins de la còla Claudi Alranq, de grands capbords ! Amb lo pairin qu'avèm, tanben.. Ne podia pas èsser autrament... Mas d'umans nauts en colors e en sensibilitat. D'òmes e femnas salvatges que fan çò que dison, son çò fan, dison çò que son. D'umans intègres e polits. E mai que tot, ara que s'acaba aquesta annada de formacion, o devi dire, una còla solidària e unida. Una còla que s'es promesa de ne pas daissar un pel costat del camin. Capitarem amassa o capitarem pas. Òsca los amics.

Vai, Calandreta es bonastrosa. La relèva es assegurada. E quina relèva! Vamosa, engatjada e militanta. Tot çò que cal per portar lo movement !

Bonastre a vos cars calandrins,
per encontrar los calandrons,

e faire volar CALANDRETA !

Maud MOUREAU

ENFANTS...

Vaquí es la fin de l'annada. Ongan una vintenat de setmanas passadas en classa...E es acabat. Sèm totjorn 13 aquí. 13 regents en èrba, survivents amb macaduras, amb lo cap e lo còr emplenats de bonas causas e segurament de mens bonas. Mentre que, començam aquí un capítol novèl, de que gardi en memòria ?

Per çò que s'apren a ieu, mantun rire e moment agradiu. E de caras d'enfants que sorison de lor boca esdentada.

Vesi plan encara lor rambalh organizat, ausissi plan encara lor bruch cantat e lor questions estonantas...Lo vesi plan encara el amb son quasèrn claufit d'escafaduras, e son vesin que jòga a la guerra amb la mitralheta imaginària. La vesi plan encara ela que dessenha sus la troça, los fuèlhs d'exercicis e mai sus la taula, e la qu'es tot lo temps a charrar e el que lèva pas jamai lo det. Los vesi plan encara totes, los interessats, los suaus, los salvatges, los romeigaires, los somiaires, totes los mainatges que fan viure aquellas classas, la vesi plan encara aquela vida vidanta.

Quinas bonas setmanas passadas amb eles. Quina riquesa. Vaquí, se devi gardar un momenton dins l'annada tota, serà un momenton de classa de segur.

Los enfants son un tresor a l'encòp fòrt e fragil que nos cal protegir e revelar.

Alara a la manièra d' Hippocrate, prèsti jurament aquí :

«Al moment d'èsser validada en tan que *regenta*, prometi e juri d'èsser fidèla a las leis de l'onor e de la probitat.

Mon primièr lagui serà de restablir, de preservar o de promoure l'*educacion* dins cada èspècta, fisic e mental, individual e social.

Respectarai totes los *enfants*, lor autonomia e voluntat, sens pas cap de discriminacion segon lor estat o conviccion. Intervendrai per los protegir se se trapen aflaquis, vulnerables o menaçats dins lor integritat o dignitat. Quitament jos la constrencha, utilisarai pas jamai mon saber contra las leis de la *classa* e de l'*enfança*.

Informarai los *mainatges* de las decisions consideradas, de lor rason e consequéncias.

Tromparai pas jamai lor fisança e esplecharai pas lo poder balhat .

Portarai suènhes als *escolans*. Serai pas influenciada per la riquesa o glòria *d'autres establiments*. Admesa dins l' intimidat de la *classa*, gardarai los secrets que seràn partejats e ma conduita me servirà pas per corrompre los mors.

Farai tot mon possible per apasimar las sofrenças. Prolongarai pas las agonias. Provocarai pas jamai lo *languiment* volontàriament

Preservarai l'independéncia necessària a l' accompliment de ma mission. Entretendrai mas competéncias e las perfeccionarai per assegurar pel melhor los servicis que me demandaràn.

Portarai ajuda als collègas e familhas se besonh.

Que los *enfants* e collègas m' acorden lor estima se soi fidèla a mas promeses, que siá desonorada e mespresada se o fau pas.»

Vos desiri de passar un polit estiu.

Julie DUPIELLET

ADIEU LEI LEIGEIRES DAU BONASTRE !

Vos volèm remerciar per vòstra fidelitat e vòstre retorns per nòstre articles que son venguts afortir nòstre vam dins nòstre jornau. Per vòstre remarcas e vòstre idèas tot au long de l'annada, avèm poscuts enrichir aquest jornau.

De mai, remerciam totes lei personas qu'an responduts per leis enquèstas e que nos an permés d' abotir a dei resultats.

De cor e d'òr

LA CHORMA (LA CÒLA) DAU BONASTRE

Lo Bonastre, jornal a gratis, d'escampar pas per carrièra
Establiment APRENE.
MVA boîta de letras n°116
15, carrièra del General Margueritte - 34500 Besiers
Tel. 04 67 28 75 36 www.aprene.org

Responsable de publicacion : Patrici Bacou
Cap redactor : Benezet Combet
Maquetista : Maud Moureau